БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилетингеН

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955 ОКТЯБРЪ 1 СУББОТА № 197 (3391)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Пропагандистериниң семинары (1 арын).
СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын).
Беш чыл планнарынын төлевилелдерин бүдүрүлгелериниң коллективтери чугаалажып турар (1 арын).
Т. Тюлюш.—Кызыл хоорайның чаагайжыдылгазынга кичээнгей салыр (2 арын).
Облононуң чөвүлелинде (2 арын).
Н. Калинкин.—Ажаалга кассаларынга удуглуг салыышкыннар (2 арын).
А. Таржай.—Культураның кедээ одагларының ажылында четнестерни чайладыр (2 арын).
НОМЧУКЧУЛАРНЫҢ АЙТЫРЫГЛАРЫНГА ХАРЫЫЛАР. Партия эге организацияларында партия бөлүктериниң дугайында (2 арын).
КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТУРГУСТУНГАН ХҮНҮНДЕН БӘӘР АЛДЫ ЧЫЛ БОЛГАНЫНГА. Улуг кыдат улус чаа амыдыралды тургузуп турар (3 арын).
Ху Чжун-цзи.—Кыдат улустуң алдарлыг чедиишкиннери (3—4 арыннар).
Кыдат Улус Республика (4 арын).
АКШ-тың президентизи Д. Эйзенхауэрге Н. А. Булганиниң чагаазының дугайында даштыкыда үнелелдер (4 арын).

Партия чырыдыышкынының системазында чаа өөредилге чылы

Партия чырыдыышкынының системазында чаа өөредилге чылы бөгүн, октябрь ортузунда эгелеп турар. Чүс-чүс муң коммунистер, партияның болгаш күрүнеениң хөй-ниитизи кадрлары, хоорайларның база кожаларының муң-муң ажыл-ишчилери өөренгейде эң-не мурнакчы, эң-не революционартем болур марксисчи-ленинчи теориялыг ханызы-биле өөренип кириптерлер.

СЭКП ТК-ның айтыышкыннарын удуртулга болдурбушаан, областың партия организациялары партия чырыдыышкынының системазында чаа өөредилге чылынга белеткелди бо чылын элээн организастыг чорутган. Партия чырыдыышкынының четкизин четчеләрде эки-тура принцивиге шыңгыы барымдаалаан болгаш политшколаларны база бөлүгүмнерни четчеләр ажыл областың партия организацияларынга чоорер үезинде организастыг чорутунган. Партия чырыдыышкынының четкизинде кичээлдериниң идея-политиктиг шынары пропагандистерден кол хамаржырын барымдаалаан, областың партия организациялары пропагандист кадрларны шын шилип алырынче болгаш оларны белеткээринче кичээнгейни чаа өөредилге чылының белеткелдериниң үезинде өскүлүп угландырган. СЭКП обкомунуң чанынга болгулаан чайгы курстарга 200 ажыг пропагандистерни өөреткен, партия райкомнарының пропаганда болгаш агитация бөлүмдериниң эргелекчилериниң база штаттан дашкаар лекторларының чаа өөредилге чылынга хамаарышкан беш хонуктуг область семинарын чоокта чаа организастан эрттирген. СЭКП-ниң Каа-Хем, Бай-Тайга, Чөөн-Хемчик болгаш өске-даа райкомнары пропагандистериниң район семинарлары, а ол семинарларның соонда оларның чөвүлел хуралдарын чаа өөредилге чылының бүдүүзүнде кылып эрттиргилеп.

Партия чырыдыышкынының системазында эрткен өөредилге чылының түңнелдериниң болгаш чаа өөредилге чылында сорулгаларның дугайында айтырыгларны СЭКП-ниң элээн хөй райкомнарының пленумнарынга база чамдык районнарның партия активиниң хуралдарынга тодаргай чугаалажып көрген. Эрткен өөредилге чылында турган четнестерни ол болгулаан пленумкарга база партия активиниң хуралдарынга шыңгыы илереткен болгаш ынчалыг четнестерни чаа өөредилге чылында болдурбас талазы-биле боттуг хемчегларны алган. Таңды, Улуг-Хем, Эрзин районнарның партия организациялары коммунистериниң болгаш партия кежигүү эвес активчилериниң политиктиг өөредилгезиниң белеткелин хынамчалыг чорутқан болгаш партия чырыдыышкынының системазында чаа өөредилге чылынга организастыг ужуражын турарлар. Политшколаларны болгаш бөлүгүмнерни четчеләрде үстүнде районнарның партия организациялары коммунистер-биле беседаларны эки-тура принцивин өзугаар тус-тус чорудуп, дыннакчыларның када өөренир күзелин, оларның ниити билиниң деңнелин барымдаалаан көрген. Чаа өөредилге чылынга уткуштур белеткел ажылдарының түңнелдериниң дугайында айтырыгларны коммунистериниң ажык хуралдарынга чогуур үезинде база тодаргай көрүп чугаалашканнар.

Оон-биле чергелештир, партия чырыдыышкынының системазында чаа өөредилге чылынга уткуштур белеткелдиң талазы-биле областың чамдык парторганизацияларының ажылында улуг четнестериниң бар болганын демдеглээри чугула. Партияның чамдык райкомнары коммунистериниң өөредилгезиниң белеткелин ыракта чедир хандырбаан болгаш чаа өөредилге чылынга кошкак белеткелдиг ужуражып турар. Чижээ, СЭКП-ниң Кызыл райкому (секретары эш Кицин) партияның политшколаларын болгаш бөлүгүмнерин районга чөчеләрин четпес организастаан, пропагандист кадрларны шын шилип алырынче база белеткээринче кичээнгей салбаан ужурунда чайгы курстарже өөредип чорутқан 8 «пропагандистериниң» ыштинден херек кырында чаңгыс-даа кижи пропагандист болуп шыдавайн барган, а оон соонда шиниуң чанынга эрттирген. Семинарга 21 пропагандистер олурушкан болгаш чаа өөредилге чылынга хамаарышкан чугула темаларга лекцияларны база илеткелдерни дыннаанар.

Семинарның соонда пропагандистериниң чөвүлел хуралын кылган болгаш чаа өөредилге чылында оларның сорулгаларының дугайында айтырыгны аная тодаргай чугаалажып көрген.

* * *

САРЫГ-СЕП. (Телефон-биле). Партияның политшколаларының болгаш бөлүгүмнериниң пропагандистериниң семинары СЭКП-ниң Каа-Хем райкомунуң чанынга болуп эрткен.

Партия чырыдыышкынының системазында чаа өөредилге чылын организастыг эгелээр талазы-биле сорулгаларны семинарның түңнел хуралынга тодаргай чугаалашкан.

Пропагандистериниң семинарын райкомнуң бюрозунга амга чедир четче бадылаваан, СЭКП райкомунуң харыысалгалыг ажылдакчыларының иштинден политөөредилгениң пропагандизинде чаңгыс-даа кижи ажылдавайн турар. В. И. Ленинниң амыдыралын болгаш ажыл-чорудулгазын өөренириниң бөлүгүмнерин районга организастаары чугула турбуже, ындыг бөлүгүмнерни районда тургуспаан болуп турар. Ол ышкаш ындыг четнестер Тес-Хем болгаш Бии-Хем районнарының партия организацияларында база бар.

Партияның чамдык эге организацияларының секретарьлары партия өөредилгезинде эки-тура принцивин соора билип, коммунистериниң политиктиг өөредилгезиниң херээн ала-чаягаарлаашкынның агымынче киирип турар фактылар бисте эвээш эвес. Марксизм-ленинизмниң кежээки университединге Кызылдың кедээ ажыл-агый техникумундан 9 коммунистер кээп өөренир ужурлуг турбуже, херек кырында чүгле 2-де кижи өөренип турар. Бир-тээ политөөредилгеде эки-тура принциви бар чүве болганда үстүнде коммунистериниң кежээки университетке өөренири ындыг-ла чугула албан эвес деп ында партия организациязының секретары эш Смажевских шын эвес билип турар.

Коммунист кижи бодунуң билиг медерелдиин үргүлүү бедидин, марксизм-ленинизмниң үндезиннерин хандыр шиңгээдип алыр дээш соксаал чок ажылдаарын СЭКП-ниң Уставы аная хүлээдип турарын кажандаа уттуп болбас ужурлуг. Партия өөредилгезинге эки-тура принцивин барымдаалаары дээрге, СЭКП Уставының үстүнде негелдерини партия кежигүү кижи кандыг арга-биле боттандырарын боду шилип алыр дээни ол болур.

Партия организацияларының чоокку сорулгазы болза, политөөредилгениң баштайгы кичээлдериниң организастыын болгаш бедик теоретиктиг деннелин бүгү тала-биле хандырары болур. Партия чырыдыышкынының системазында чаа өөредилге чылында баштайгы кичээлдериниң түңнелдерин коммунистериниң хуралдарынга, а ол ышкаш партия комитеттериниң бюроларының хуралдарынга чугаалажып көөрү, четнестерни чогуур үезинде илередири болгаш чайладыры чугула.

СЭКП райкомнарының, хооркомунуң болгаш партия организацияларының хүлээлгези болза, партия чырыдыышкынының идея-политиктиг деннелин бедидиринче, бүгү пропаганда ажылын СЭКП ТК-ның январь болгаш июль Пленумнарының бедик негелдериниң деннелинге чедир көдүрериниче кол кичээнгейни угландырары болур. Марксисчи-ленинчи теорияны өөренирде ёзу хевир барымдаалаан шээжилээр ийикпе, азы чогаадыкчы эвес, а догма байдалдыг көөр чорукту чаа өөредилге чылында бүрүн болдурбазы, марксизм-ленинизмниң өөредиин тайылбырлаарда хажыдыышкынарны болгаш частырыгларны чамдыкта кыла бээр таварылгалар-биле шиитпирлиг демиселди чорудары партия организацияларының болгаш бистиң пропагандист кадрларывыстың эң чугула харыысалгалыг хүлээлгези болур. Партияның пропагандазы болза, амыдырал-биле, ажылагыйын, культураның сорулгалары-биле хүн-бүрүде сырый холбаалыг турар болгаш буржуаз идеологияга, эргиниң капиталистиг артыышкыннарынга удур эптеш чок болур ужурлуг. Ынчангаш, партийжи пропаганда болза, коммунизмниң херээ дээш кан ышкаш быжыг демиселчилери, партияның херээн боттандырарынга кажан кезээде беден чалбыыштыг патриоттарны кижизидип белеткээр хүлээлгелиг.

Партия чырыдыышкынының системазында чаа өөредилге чылын организастыг бедик деннелге эгелээш чедиишкинниг доозарын хандырар чорук областың партия организацияларының мурнунда туруп турар чугула сорулгаларның бирээзи болур.

Марксизм-ленинизмниң өлүм чок идеяларын массаның ортузунга пропагандалап нептередириниң херээнге улуг чедиишкиннерни чаа өөредилге чылы бээр.

Пропагандистериниң семинары

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Партия чырыдыышкынының системазында чаа өөредилге чылының мурнуу чарыында пропагандистериниң ийи хонуктуг семинарын СЭКП-ниң Бай-Тайга райкому организастаан.

Семинарга келге чогуур 26 пропагандистериниң иштинден 23 кижи семинарга олурушкан. Семинарның киржикчилеринге «СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң доктаалы—бистиң чуртувустуң коммунизмче улам бүрүнгаар хөгжүдези дээш демиселге бүгү совет улустуң дайынчы программазы», «1905—1907 чылдарның революциязы», «Улустар аразының байдалы болгаш ССРЭ-ниң даштыкы политиказы» база оондаа өске темаларга лекцияларны номчаан.

* * *

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). СЭКП-ниң Чаа-Хөл райкому районда политшколаларның болгаш бөлүгүмнериниң пропагандистериниң үш хонуктуг семинарын райкомнуң чанынга эрттирген. Семинарга 21 пропагандистер олурушкан болгаш чаа өөредилге чылынга хамаарышкан чугула темаларга лекцияларны база илеткелдерни дыннаанар.

Совет Эвилелинде

★ ★ ★

Москваның чигир заводу бүдүрүлге сезонун эгелээн

Сентябрь 26-да Москваның Мантулин аттыг чигир заводу бүдүрүлгениң чаа сезонун эгелээн. Бүдүрүлгеге бажыңнарның капитал септелгезин кылган, чаа күчүлүг вакуумшпараттарын болгаш сайызырангайжыткан пресстерни тургускан. Он-он муң тонна чигир шыгжаар чаа корпусту тудуп турар. Бүгү-ле чүдүрер болгаш дүжүрер ажылдар база өске-даа хөй күш кирер ажылдар механизастатынган.

Амгы сезонуң бүдүрүлге программазы дыка улгаткан. Эрткен сезон-биле деңнээрге, чигир бүдүрерин 100 муң центнерден эвээш эвес бедидер деп айыткан. Бо чорук дериглерни улам долузу-биле ажыглаарының болгаш чигир бүдүрериниң сезонун узадырының үлүүнден чедип алдынган турар.

Продукцияның ассортиментизи калбарган турар.

Партияның XX съездизинге алдар кылдыр заводтуң коллективи бедиткен хүлээлгени алган. Ажылчыннар болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылар беш чыл планының күүселдезин октябрь 18-ке чедир доозар, чыл планын декабрь 13-ке чедир күүседир деп шиитпирлээннер. 1955 чылдың планындан ажыр 63 муң центнер чигирни бүдүрген турар.

(СЭТА).

—⊙—

Украинада 13 миллион тонна силос

КИЕВ. Украинаның колхозтары шыктыг мал чемнери мөөңнээриниң темпилерин күштелдирип турар. Чүгле сөөлгү он хонуктуң дургузунда ийи чартык миллион хире тонна силос салдынган. Бүгү республикада 13 миллион ажыг тонна силос белеткетинген.

Силос белеткээрин улгаттырган чорук, кукуруза тарылгазын калбартыр арганы берген. Сүт-быштак чем үези турда кукурузаны миллион гектар хирени ажаап алган. Кукурузаның баштарындан 4 миллион хире тонна бедик хоолулуг концентраттыг мал чемнерин силостаан. Республикада ортумаа-биле ол чорук хаванга 4 тонна онаажып турар.

Украинаның кедээ ажыл-агый артельдери силос белеткелин үргүлчүлеп турар. Кукурузаның шуут быышкан сыптарын чигир свеклазының сыптары, картофель болгаш ногаа культураларының бок артынчылары-биле кады силостап турар.

(СЭТА).

Белорус ССР-ниң колхозтары болгаш совхозтары тараа белеткелдериниң күрүне планын болгаш лён үрезини белеткээриниң чыл планын хуусаа бетинде күүсеткен

Кедээ ажыл-агыйны улам ынай кедүрер талазы-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлериге сорук кирген Белорус ССР-ниң колхозчулары, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчылары Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизинге алдар кылдыр социалистиг чарышты калбартып, тараа белеткелдериниң күрүне планын хуусаа бетинде күүсеткен. Республиканың колхозтары боттарының аргазын санап көргеш пландан ажыр 3 миллион пуд тарааны күрүнеге дужаар болгаш садар деп хүлээнгеннер. Ол хүлээлгеге киириштир 600 муң пуд тараа кирген. Колхозтар күскү тарылганы доозарынче болгаш чазын тарыыр культураларның үрезинин урарынче күжүн салып турар.

Республиканың колхозтары ол ышкаш мал ажылының продуктуларын бүдүрерин көвүдедирин чедип алган. 1953—1954 чылларның ол-ла үезинге бодаарга, 1954 чылдың октябрь 1-ден 1955 чылның сентябрь 1-ге чедир сүттүң ниити саалдазы 76 муң тонна азы 25 хуу көвүдээн. 1955 чылның сентябрь 20-ге чедир 1954 чылдың ол-ла үезинге бодаарга, 18 муң тонна хөй эт болгаш 59 муң тонна хөй сүт күрүнеге дужаатынган.

Ниитинин мал ажылын улам ынай быжыглаар дээш демисешпишаан, колхозтар болгаш совхозтар мал чемнери белеткээринин, силос салырының талазы-биле ажылдарны чорудуп, мал ажылынга быжыг чем суурну тургузарының херээнге чугула культураларның бирээзи кылдыр кукуруза ажаап алышкының чедиишкиниг чорударынче бүгү хемчегларни ап турар. Үлеңүр бүдүрүлгериниң болгаш тудуг организацияларының дузаламчызы-биле бо чылын колхозтарга 2,7 миллион тонна силос тудуглары туттунган. Ам колхозтарда 4 миллион тонна силос кирер тудуглар бар, оларның иштинде 2,8 миллион тонна силос кирер капитал тудуглар болур.

Бо чылын республиканың колхозтары 274 муң га лённу тараан, ол чугула техниктиг культураны 1954 чылга бодаарга, 95 муң га хөйну тараан. Колхозтарга лённуң байлак дүжүдүн өстүрген. 873 муң пуд лён үрезини белеткээр планныг тургаш лён үрезини белеткээриниң күрүне планын 136 хуу күүсеткен, күрүнеге 1185 муң пудту дужаган азы 1954 чылдың ол-ла үезинге бодаарга 64 хуу хөй болуп турар. Пландан ажыр 1 миллион пудтан эвээш эвес лён үрезини дужаатынган турар. Ам үеде колхозта 1956 чылдың тарылгазынга үрезин уруушкунун доозуп, лён саваны болгаш лён-волокно дужаалгазынче киришкен. Бо чылын колхозтар күрүнеге 39 муң тонна лён-волокно дужаар планын 70 муң тоннадан эвээш эвес кылдыр дужаар.

Амгы үеде Белорус ССР-ниң ажылишчилери эт, сүт, дук, картофель ногаалар болгаш өске-даа продуктулар белеткээриниң болгаш садарының планын хуусаа бетинде күүседир база кедээ ажылагыйның бүгү ажылдарын чедиишкиниг доозар болгаш мал кыштаглаарыышкынына белеткенир дээш ажылдап турарлар.

Краснодар крайның колхозтары болгаш совхозтары тарымал тоорук үрезини белеткээриниң болгаш садарының күрүне планын күүсеткен

Краснодар крайның колхозтары болгаш совхозтары тарымал тооруктуң тарылгазын организастыг чорудуп, тарымал тоорук белеткээриниң болгаш садарының күрүне планын күүсеткен. Күрүнеге 381 муң тонна ажыг тарымал тоорук үрезинин дужаатынган. Тарымал тоорук үрезинин күрүнеге дужаары үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

Иваново областың колхозтары лён-долгунец үрезини белеткээриниң күрүне планын күүсеткен

Кедээ ажыл-агыйны шиитпирлиг кедүрер дугайында СЭКП ТК-ның Пленумнарының төөгүлүг шиитпирлерин боттандырары дээш демисешпишаан, Иваново областың колхозтары бо чылын лён-долгунец тарылгазының планын 103,3 хуу күүсеткен. Ол культураның тарылгазының шөлү эрткен чылдыындан 8600 гектар улгаткан. Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизинге алдар кылдыр социалистиг чарышты калбартышаан, колхозтар лён-долгунецтиң үрезинин белеткээриниң күрүне планын хуусаа бетинде, сентябрь 20-де 113,8 хуу күүсеткен. Лён үрезинин күрүнеге дужаары үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

И. Е. Репиниң тураскаалы

ЧЕРНИГОВ. И. Е. Репиниң мөчээн хүнүнден бээр 25 чыл болганын областың хөй-ниитизи демдеглеп турар. Улуг орус чурукчунуң амыдырал-чуртталгазының болгаш чогаадылгазының дугайында лекцияларны, беседаларны библиотекаларда, хөй-хөй клубтарда чорудуп турар.

Чернигов областа элээн хөй тураскаалдыг черлер Репиниң ады-биле холбаалыг. Качановкага, амгы Ичнянский районга Репин «Запарожчуларга» бодунуң этюдтерин бижээн. Кыдыг суурларның тараачыннары аңаа кээн дузалажып турган.

Репин Украинага аян-чорук кылып тургаш, Бахмачиниң чоогунда хуторларның бирөзинге эрткен үс чылдың төнчүзүнге чедир чурттаан орус чурукчу Геге чораан.

КАЗАНЬ. Татар АССР-ниң күрүне музейниң лекторийинге И. Е. Репиниң мөчээн хүнүнден бээр 25 чылынга тураскааткан кежээ болган. Чурукчунуң амыдырал-чуртталгазының болгаш чогаадылгазының дугайында илеткелди кежээниң киржикчилери дыннаан. Гениалдыг мастериниң чогаалдарының делгелгези базында ажыттынган.

МОЛОТОВ. И. Е. Репиниң мөчээн хүнүнден бээр 25 чылынга хамаарыштыр күрүнеениң чурук галереязы чурукчунуң чуруктарының репродукцияларының көжүп чөдүүр делгелгезин организастаан. Ону культураның Сталин аттыг ордузунда ажыткан. Галереяның ажылдакчылары «Улуг орус чурукчу Репин» деп лекцияны хоорайның бүдүрүлгелеринде номчуп турар.

И. Е. Репинге тураскаан улуг делгелгени Горький аттыг улуг библиотекада база дерээн.

(СЭТА).

—⊙—

Казахстанның колхозтары күскү тарылга планын күүсеткен

АЛМА-АТА. Казах ССР-ниң колхозтары күскү тарылганың планын күүсеткен. Эрткен чылдың бо үезинге бодаарга, 100 муң гектар хөй чер тарытынган.

Күзүн тарыыр кызылтас республиканың мурнуу чүгүнге чазын тарыыр кызылтаска бодаарга хөй дүжүттү бээр деп чүвени хөй чылдарның дуржулгалары көргүскен. Ынчангаш чаа черлерни шиңгээдип ап турар колхозтар күр черлерни белеткээннер болгаш оларның шуптузунга кызылтас тараан.

Колхозтар пландан ажыр күскү тарылганы чорудуп турар.

(СЭТА).

Беш чыл планнарының төлевилелдерин бүдүрүлгелериниң коллективтери чугаалажып турар

(СЭТА-ның корреспондентилериндеН)

Заводтарның болгаш фабрикаларның ажылчыннары, инженерлери болгаш техниктери бүдүрүлгелериниң чаа беш чыл планнарының төлевилелдерин улуг идепкейлиг чугаалажып көрүп турарлар.

Донбасста улуг бүдүрүлге болур ОГПУ аттыг шахтаның коллективи беш чылдың дургузунда хөмүр даштың хонукта ортумак тывыжын 2700 тонна чедирген, оттулар чүүлдүң бот-үнези барык-ла 30 хуу чиигээн. Бо хүннерде дагжылар алдыгы беш чылда шахтаны хөгжүдериниң планын чугаалажып турарлар. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң улам ынай бедирин айтып турар. Чаа комбайннарны нептередирин планнап турар, ол чорук хөмүр даш тывыжын көвүдедиринге дузалаар болгаш 100 ажыг дагжыларны өске ажылдарже шилчидеринге арганы бээр.

Горловканың Киров аттыг машина тудуушкун заводунуң алдыгы беш чыл планының төлевилелинде янзы-бүрү даг дериглелериниң бүдүрүлгезиниң дыка өзерин баш удур көрүп турар. Хөмүр даш комбайннары бүдүрерин 81 хуу, хөмүр даш казар машиналарны—үш катап көвүдедирин көрүп турар. Машина тудукчулары шуткулга болгаш дарганнарга цехтерин эде чаартыр деп шиитпирлээннер, база экспериментал машиналарның болгаш немелде кезектер бүдүрер чаа цехтерни тудар деп турарлар.

Киевтиң Горький аттыг заводунуң кылып турары станоктарны автотрактор бүдүрүлгелеринде, прибор тудуушкун үлетпүрүнде, кедээ ажыл-агыйның машиналарын тудар заводтарда хереглеп турар. Станок тудукчулары болунуң бүдүрүлгезиниң чаа алдыгы беш чыл планын ажылдап кылырынга идепкейлиг киришкеннер. Кол болгаш белеткел цехтериниң бүдүрүп үндүрүшкүнүн автоматчыдарының болгаш механизастаарының талазы-биле элээн хөй хемчегларни боттандырарын планнаан. 1956 чылда янзы-бүрү кезектер ажылдап кылырынга автоматтыг шугумнарның үш хевирлерин бүдүрерин шиңгээдип алыр деп айыткан.

Саратовтуң подшипник заводунуң коллективи чаа беш чыл планының төлевилелин чугаалашкан. 1960 чылда бараанның продукция бүдүрүп үндүрери барык-ла үш катап улгадыр, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү ийи катап улгадыр. Контроль-сортировка операцияларын долузу-биле автоматчыдар деп планнаан.

Риганың «Автоэлектроприбор» заводу—дайын сөөлүндеги беш чылдың төрээн оглу болур. Ол бүдүрүлге ада-чурттуң автомацциналарынга бүгү-ле приборларны кылып турар. Прибор тудукчуларының хуралдарынга чаа беш чыл планының төлевилелин чугаалашкан. Шуткуур бүдүрүлгени автоматчыдар, чамдык чаа кезектерни хептээшкинче шилчидер деп сүмелээн. Чаа беш чыл планында продукция бүдүрерин ийи—ийи чартык катап, улуг капитал салыышкыны чөкка улгаттырар деп прибор тудукчулары айытканнар.

Тбилисиниң Киров аттыг станок тудуушкун заводунга бүдүрүлгени организастаарың экижидеринче, станоктарны бүдүрүп үндүрерин көвүдедиринче болгаш шынарын экижидеринче угланган ийи үүс ажыг саналдар кирген. Ажылчыннар болгаш тускай эртемниглер кол-кол цехтерни хонук графигиниң талазы-биле ажылче шилчидер, күш-ажылдың дүргедеткен аргазын нептередир болгаш өске-даа хемчегларни сүмелээннер. Кылып турар ээрилгаш тоокарь станоктарны гидрокопировкалыг суппорттар-биле хандырар деп саналды чүүлдүг деп көрген, ол чорук оларның бүдүрүкчүлүүн элээн каш катап бедидер.

Чаа беш чыл планының төлевилелин чугаалажып көрүп, «Таштекстильмаш» заводтуң коллективи аргыыр дериглерни бүдүрүп үндүрери-биле болунуң бүдүрүлгезиң специализастаары эргежок чугула деп санаан. Ол чорук бүдүрүлге шөлүн улгаттырбайн турган, 1956 чылдала продукция бүдүрерин 20 хуу көвүдедир арганы бээр деп санаан.

Петропавловскиниң Микоян аттыг эт комбинадынга аъш-чем кылыкчылары эт кылыгларының бүдүрүлгезин улгаттырарын иштики курлавырларны улам ынай ажыглаарының, дузалаар операцияларны механизастаарының оруу-биле чедип алыр деп шиитпирлээннер. Продукция бүдүрерин 1960 чылга чедир барык-ла бүдүн чартык катап улгаттырар деп турар.

Караганда эң аныяк № 6—7 шахтаның коллективи бүдүрүлгениң төлевилел күчүзүн хуусаазындан ийи чыл эрте шиңгээдип алыр деп шиитпирлээн. Ында бүгү-ле лаваларга «Донбасс» деп сайызырангайыткан комбайннарны нептередир деп айыткан. Чүк чүдүрер чаа машиналарның дузаламчызы-биле даг ажылдарын долузу-биле механизастаан турар. Чаа беш чылда хонукта тывышты барык-ла беш катап улгаттырар деп турар.

Закавказьениң Сталин аттыг металлургия заводу — Грузияның аар үлетпүрүнде улуг бүдүрүлге. Алдыгы беш чыл планының чугаалажып көөрүнге холбаштырган цехтериниң хуралдарынга 300 ажыг саналдарны киирген, оларны боттандырарга продукция бүдүрерин улам ынай көвүдедиринге арганы берген турар.

Великие Лукиниң паровоз-вагон септээр заводунуң коллективи 1955 чылдың деннели-биле алырга, 1960 чылда продукция бүдүрерин бүдүн чартык катап улгаттырарының аргазын дилеп турар. Заводту специализастаан бүдүрүлгеже шилчидерин, ону күчүлүг паровозтарны септээринче, а беш чылдың төнчүзүнде—тепловозтар септээринче шилчидер деп турар.

Саратовтуң тракторлар болгаш кедээ ажыл-агый машиналарының кезектерин бүдүрүп турар «Кадыыр болгаш Маска» заводу кол, хөй күш кирер кылыглар бүдүрериниге специализастатынган турар. Чаа дериглерни нептередири, мурнакчы технологтуг чорудулгаларны болгаш күш-ажылдың аргаларын ажыглаары бар бүдүрүлге шөлдериниге кылып үндүрүп турар продукцияның хемчээлин 1960 чылда 60 хуу чедир улгаттырар арганы бээр деп санап турар.

Ижевскиниң заводунуң кылып турары мотоциклдер калбаа-биле билдингир. Чаа чылдан эгелээш «ИЖ-56» деп марканың машиналарын бүдүрүп үндүрерин эгелээр деп айтып турар. Ол машинаның деңзизи чиик, улуг күштүг моторлуг, ажыглаарынга эптиг болур. 1957 чылда завод «ИЖ-57» деп ийи цилиндрлериг мотоциклдериниң массалыг бүдүрүлгеинче кирер. Баш улур саналашкыннарны ёзугаар алырга, заводка 1960 чылда бүдүрүлгениң хемчээли ийи катап өзер.

(СЭТА).

КЫЗЫЛ ХООРАЙНЫҢ ЧААГАЙЖЫДЫЛГАЗЫНЧЕ КИЧЭЭНГЕЙ САЛЫР

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың доктаамал сагыш салышкынының ачызында Тыва автономнуг областың төвү—Кызыл хоорайда сөелгү чылдарның дургузунда чуртталганың чаагайжыды кылдынган хөй-хөй чуртталга бажыңнары, культура-амыдыралдың, коммунал болгаш бүдүрүлгенин бажыннары туттунган. Ленин кудумчузун чаагайжыдар талазы-биле ажыл колдуунда дооступ турар.

Бодунуң нинти тургузуг хевириниң талазы-биле Ленин кудумчузу төп областарның чамдык хоорайларының кудумчуларындан безин артык чараш-тыр деп кызылчыларның болгаш аалчыларның чугаалажып турары шынап-ла таварылга эвес. Эрткен чылларда турганынга дециэрге, хоорайның төп кудумчуларында болгаш Октябрь шөлүнде ыяш олуртулгазы санда, шынар-даа талазы-биле элээн экижээн.

Кочетов болгаш Ленин кудумчуларында тратуар оруктар асфальтылатынган. Ындыг-даа болза Кызыл хоорайның чаагайжыдылгазында четпестер ам-даа хөй. Ол четпестер хамыктың мурнунда хоорай чаагайжыдарынга күрүнеиң чыл бүрүде берип турар хөй түңнүг акша-хөренгилерин чөп ажыглавайн, хөй артык чарыгдаларны үндүрүп турар ажыл-агыйжы эвес чоруктар-биле тайылбырлатынар.

Бо дугайында мындыг фактыларны көргүзүп болур. 1951 чылда Октябрь кудумчузунуң Октябрь шөлүнде 200 дөрбелчин метр черни трактор-биле чарып, сай даш төккен. Оон шүүделинге 50 мың ажыг рубльди чарыгдаан. Бо чылын август айда Октябрь кудумчузунуң мурнунда эде кылын каан черни база катап ужундан эгелээш базар шөлүнге чедир тракторлар-биле чара тырттырган. Аная сай дажы сөөртүп төгеринге автомашиналар каш хонук дургузунда ажылдаан. Хоорайның коммунал ажыл-агый килдизиниң удуртукчулары эштер Лощенко, Гапонов олар аная хүн-бүрү барып турган. Кызылдың чурттакчылары эгелээн ажылды—Октябрь кудумчузун кыла бергенин көргеш өөрүп турганнар.

Ынчалзажок чоннуң ол идегели амыдыралга күүсетинмейн барганы хомуданыг. Октябрь кудумчузун улуг шүүдел үндүрүп довураан коптара тырткаш, сай дажы төп, хөй чарыгдал үндүрзе-даа, кудумчунуң байдалы мурнукузундан дорайтаан боорган өске, экижээн болгаш ажыл ара соксаан.

Ленин кудумчузун чаагайжыдарын болгаш Кочетов кудумчузунуң тратуар оруктарын асфальт-биле шыварын безин доозуп шыдавайн турган, Октябрь кудумчузун кыла бергени кайгамчык. Ленин, Кочетов кудумчуларында сай дажын хорумналдыр төккеш, а ажылды соксатканы шын эвес. Бо бүгү фактылар болза, хоорайның коммунал ажыл-агый килдизиниң удуртукчуларының ажылды кылырда бодамча чогун херечилеп турар.

Хоорайның төп кудумчуларында болгаш Октябрь шөлүнде ыяш олуртулгазы сан талазы-биле элээн калбарганы билдингир. Ынчаарга ону ажаан, камгалап турарының байдалы бөгай. Бо дугайын СЭКП хоорай комитединге болгаш хоорай Совединиң күүскомунга хөй удаа чугаалажып келген-даа болза, чогуур түңнелии бербээн. Тарымал ыяштарны чурттакчыларның инектери үрегдээр чорук узуткатынмаан. Чамдык албан организация черлеринге быжыглаан участоктарда тарымал ыяштарның ажаалгазын багай чорутканының ужурунда хөй санныг ыяштар үрелген.

Кызыл хоорайны сайзырадырының кол планы шагда-ла хүлээп алдынган. Ындыг турбуже, хооркүүском болгаш өскү организациялары хоорай чаагайжыдарынга хамаарышкан айтырыгларны шиитпирлээрде ол планны үреп, таварышкан-на черлерге тудуглар кылып турар. Чижээ, паромдан бээр Ленин кудумчузунуң ужунда бичии бажыңнар туткан. Тууйбу-биле туткан ийи-үш каът бажыңнарның чанында ыяш бажыңнар каш чылдар дургузунда өскээр көжүртүнмээн. Бо бүгү кудумчунуң нинти хевирин үреп турар.

Хоорайның кайы-даа кудумчуларында коммунал болгаш чурттакчыларның хуу бажыңнарының хөй кезии крыша чок, херимнери эргижиреп үрелген. Хоорайда 8 квартиралыг чуртталга бажыңнарының саны көвүдээн. Оон чурттакчыларының кудукка, нинти чурттакчылар ажыглаар телефонга, квартираларга, кирер эжиктерниң дужунга электро лампочкалар тургузарынга болгаш оон-даа өске эргежок чугула үүлдерге негелдези улгаткан.

Хоорайның чурттакчыларының база студентилерниң саны өскен. Оон аңгыда төп областардан албан ажыл аайы-биле аалчылар Кызылга хүн-бүрү кээп турар. Ынчаарга бистиң хоорайывыста мынчага чедир хеп чуур, хеп бастырар, даштыкы хепти химиктиг арга-биле аштаар черлер тургустунмаан. Бо бүгү үүлдер хоорайга ыяавыла турар ужурлуг турда мынчага чедир тургустунмааны шын эвес.

Хоорайның чаагайжыдылгазынга хамааржыр айтырыглар дыка хөй. Ону дөлаш-биле эвес, а эки бодамчалыг планнаан алгаш шын шиитпирлээри чугула. Хоорайның чурттакчыларының культурлуг дыштанылгазынга канчаар-даа аажок чугула ужур-дузалыг Гастелло аттыг садтың моон сонгааргы сайзырадылгазының дугайында хоорайның удуртур организацияларының талазынган өөренип көргеш, хемчег алыры чугула. Түге дээрге, үер болганының ужурунда. садтың девискээри болгаш үнүжү үрелип турар.

Оон ангыда Улуг-Хемниң эриктери чылбүрүде үрелип, эрик хоорайже улам-на чоокшулап кел чыдар ужурунда, ону быжыглаарын баш бурунгаар шиитпирлээринче кичээнгей салыр ужурлуг. Ажылагый удуртукчуларының ажылга харыысалгалыг болурун партия негеп турар. Мынчангаш, хоорайның чаагайжыдылгазын бүгү талазы-биле харыылаар хүлээлгелиг коммунал килдизинин ажылының стилин үндезини-биле өскертир херек.

Хоорайны чаагайжыдарынга көрдүнген акша-хөренгилерни чөп ажыглазы чугула. Хоорайның чаагайжыдылгазының чедишкинниг шиитпирлетинери чүгле коммунал килдизинден эвес, харын хоорайның бүгү партия, совет, комсомол, профэвилел, ажыл-агый организацияларының болгаш чурттакчыларның идепкейлиг киржилгезинден улуг хамааржыр.

Т. ТЮЛЮШ.

Хандагайтының ортумак школазының сес болгаш тос класстарының өөреникчилери дүжүт ажаан алышкынынга идепкейлиг киришкеннер. Өвүр районнуң «Торгалыг» болгаш «Совет Тываның беш чылы» колхозтарының шөлдеринге үжен беш өөреникчилер ажылдааннар. Дүжүт ажаан алышкынынга эки ажылдааны дээш колхозтар баштаар черлери өөреникчилерге өөрүп четиргенин илереткен.

Чурукта: Өөреникчилер «Торгалыг» колхозтуң дүжүт ажаан алышкынында.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

ОБЛОНОНУҢ ЧӨВУЛЕЛИНДЕ

Облкүүскомнуң хуралдаар залында областың улус өөредилге кылдызиниң чөвүлели болуп эткен. Ол чөвүлелге «Школаларның өөредилге чылын эгелээнинің дугайында» облононуң эргелекчилиниң оралакчызы эш Курченконуң илеткелин дыннаан. Аная районолар эргелекчилери олурушкан.

Областа 152 школалар ажылдап турар. Өөредилге чылы-биле 4 чеди чыл, 19 эте школалар ортумак, чеди чылдың школалары кылдыр эде организастатынган болгаш чаа башкы кадрлар 400 ажыг кижи немешкен. Областың районнарында школаларның чаа өөредилге чылын эгелээнинің байдалын алырга чедишкиниг-даа, четпес-даа талалардыг болганын илеткелчи болгаш санал бергеннер тодаргай чугаалааннар. Өөредилге чылын организастыг эгелээр талазы-биле Таңды, Бий-Хем районнарның болгаш Кызыл хоорайның школалары эки белеткелдиг болганнар. Оларның өөредилге чылын организастыг эгелээни болза, партия, совет органнарның болгаш улус өөредилге органнарының ажылдакчыларының чайгы үеде школаларның септелгезинче болгаш белеткелинче улуг кичээнгейни салып, организастыг хемчегларни чорутканында болур.

Оон-биле холбаштыр өөредилге чылынга чамдык районнарның школалары организас талазы-биле багай болуп, алаан четпес байдал-биле ужурашканнар. Ол талазы-биле кол четпес үүлдүң бирээзи болза, районоларның болгаш көдээ Советтерниң талазындан школа казылыг ургуларның үчёдун шын кылбазындан, ол талазы-биле хыналданы четпес чорутканындан дыка хөй ургулар школаже ам-даа хаара тутунмаан. Аная Бай-Тайга, Барыын-Хемчик, Өвүр, Тес-Хем болгаш өске-даа районнар хамааржыр.

Облононуң талазындан четпес үүл болза, школаларны баш бурунгаар өөредилге планы болгаш программалары-биле, өөредилге номнары болгаш көргүзүг материалдары-биле четче хандырбаан, база чамдык районнарның школаларын башкылар-биле четчелевээни болур. Оон түңнелинде Өвүр, Эрзин, Тожу районнарның чамдык школалары өөредилге чылын организас чок эртиргеннер. Чижээ, Өвүр районга өөредилге чылы эгелээр мурнунда 12 башкы четпес турган, чаңгыс-даа өөредилге планы, программалары чорутунмаан, ам-даа чамдык школаларда өөредилге номнары чедишпес болуп турар.

Школаларның чаа тудугларынче, база капитал болгаш агар септелгелериниче кошкак кичээнгей салдынган. Барыын-Хемчиктиң Аксы-Барлыкта, Эрзиниң Сарыг-Булунда, Сүт-Хөлдүң Суг-Аксында болгаш өске-даа черлерде школа тудуглары улуг хожудаашкыныг болган. Облононуң хандырылга чери (эш Кондратьев) школаларны олифа, кадаг, шил болгаш өске-даа эргежок чугула үүлдер-биле хандырбаан.

Школа интернаттарының чаа өөредилге чылынга белеткелин алырга база-ла четпес байдалдар-биле ужурашкан. Интернаттарның чамдызының септелгезиниң кылдынган шынары кончуг куду, аъш-чемнин артыкшылдыг курлавырын тургузуп албаан, ногаа аймаан шыгжан тургузар черлери белеткеп албаан болуп турар. Ол талазы-биле райкүүскомнар, ылангыя оларның улус өөредилге килдистери олче кичээнгей салбаан.

Облононуң чөвүлели районо эргелекчилериниң, школа удуртукчуларының кол кичээнгейин школа, интернат бүрүзүнге камналганың шынгыы чурумун сагыырын негээн. Үүл дээрге, үндүрген акша хөренгини чөп ажыглап, шын чарыгдаарын, оон хыналдазын шынгыы тургузарын, ажылдың кылган шынарын төлээрде күрүнеиң чаңгыс-аай өртээ-биле төлеп бээрин барымдаалаар ужурлуг. Оон-биле кады кылган чүвени шынар чок кылыр, оон чогуур хуусаазы четпейн чорда-ла үрелир азы бустүр чоруктарның таварылгалары-биле демисежири болур. Чижээ, школаларда соңга шилдери болганчок-ла бустур, печкелер үрелир, өөредилге номнары азы көргүзүг материалдары чидер, үрелир чоруктарны моон соңгаар болдурбазы чугула.

Облононуң чөвүлелинге илереэн четпестерни шиитпирлиг узуткап, облкүүскомнуң шиитпиринге үндезилээш, областың улус өөредилге органнарының ажылдакчылары тодаргай хемчеглерни чорудар ужурлуг.

Ажаалга кассаларынга удуглуг салыышкыннар

Улус ажыл-агыйын болгаш культураны хөгжүдеринге ажыглатынып турар акша-хөренгилериниң немелде үнер дөстериниң бирээзи болза, чоннуң Күрүне чээшкиннериниң облигацияларынга салганы болгаш күрүненің күш-ажыл ажаалга кассаларынга салыышкын кылдыр киргген акша шыгжамыры болур. Салыышкынларның хевирлериниң бирээзи болза, удуглуг салыышкыннар болур. Ол салыышкын болза, оон алының көргүзүп турары-биле өске бүгүлериннен аная төлевирни үдүп алышкын хевири-биле төлеп берип турары-биле ылгалып турар. Сан бүрүзүнге үдүп алырының салыышкынының хемчээли 10.000 рубльден ашпас болур ужурлуг, ынчалза-даа салыкчы кижи ындыг салыышкын-биле элээн каш саннарлыг туруп болур эргелиг.

Удуглуг салыышкын талазы-биле тиражтарны область, край, республика бүрүзүнүң бүгү-ле ажаалга кассаларынга бир дөмей чурум-биле чылда ийи катап —апрель 1-ден 10-га чедир база октябрь 1-ден 10-га чедир чорудуп турар.

Тиражты чорудары-биле тускай комиссия тургузар, аная совет болгаш хөй-нинти организацияларының төлөлекчилери, үлетүрүнүң, транспорттуң, көдээ ажылагыйның мурнакчы кижилери кирер.

Удуглуг салыышкынның талазы-биле саннарның 1000 дугаарларынга тираж бүрүзүнге 25 ойнаашкыннар ойнаар: ойнаашкын таварышкан сан ёзугаар эткен чартык чылдың дургузунда салыышкынның ортумак артыышкынынга хамаарыштыр бир ойнап алышкын 200 хуу хемчээлге, ийи ойнап алышкын—100—100 хуу, ийи ойнап алышкын 50—50 хуу хемчээлдерге таварҗыр.

Тираж доозулганының соонда салыышкын талазы-биле саннарның ойнап алган дугаарларының таблицазын тургузар, аная ойнап алган саннын дугаарындан ангыда, ойнап алышкынның хемчээлин база айтыр.

Таблицаны салыкчыларга дыннадыры-биле область солунналарынга парлаан турар.

Тираж чорударынга удуглуг салыышкын талазы-биле санын эрте хаттан салыкчылар ол салыышкын талазы-биле орулгаа албас деп чүвени сагындырза чогуур.

Бистиң областа бо чылдың октябрь 2-де Тес-Хем районнуң төвү Самагалдайга удуглуг салыышкын талазы-биле ойнаашкынларның 26-гы тиражы болур.

Кызыл хоорайның № 7173 төп ажаалга кассазынан 1954 чылдың болгаш 1955 чылдың бирги чартыының дургузунда 68 саннарга 6840 рубль түңге ойнап алышкынларны шилчиткен.

Ойнаашкын болур хүнге чедир бир хонук эрте акшаны киргеш, ойнаашкынга база киржип болур.

Н. КАЛИНКИН,
Кызылдың № 7173 төп ажаалга кассазының эргелекчизи.

Культураның көдээ одагларының ажылында четпестерни чайладыр

Культураның көдээ одагларының ажылын бедик деңнелге тургузары, оларга практиктиг дузаламчыны көргүзери черчеринің партия, совет органнарның чугула сорулгазы. Чаа-Хөл районнуң Булун-Терек көдээ Совединге хамааржып турар көдээ клуб, библиотека база радио чери ажылдап турар. Оларның септелгезинче болгаш кышкы белеткелинче кичээнгей салдынмайн турар. Оон дугайында тодаргай барымдаалар факт болур.

Библиотека эргелекчизи эш Москаленко библиотеканың септелгезин кылып эгелээринің чугулазын барымдаалаан, көдээ Советтиң даргазы эш Хлебке июнь айда айтырыгны тургускаш негеп келген. Оон бээр алаан үр үе эткен, түңнели чүү болганыл дээрге, көдээ Советтиң талазындан ол библиотеканы акша хөренги-биле, тудуг материалы-биле хандырбайн туруп берген. Библиотеканың транказын кагарыг кылып турда районнуң культура килдизиниң эргелекчизи эш Медянцев келгеш, ону соксадып каан. Оон соонда районнуң септелге конторазының эргелекчизи эш Сандак келгеш 2—3 хонук иштинде доозуп бээр бооп аазаашкын кылган, хөрек кырында боттандырбаан. Библиотеканың ном салыр чери чок, хамык номнар шала кырында чыдар. Библиотеканың чарыгдалынга көрдүнген акша-хөренги бар, ол кайнаар чарыгдатынып турары билдинмес.

Көдээ клубтуң септелгезин болгаш белеткелин алырга база-ла оон дээрелевейн турар. Клубка ында-хаая кинолар үнүп турар, ынчаарга ону көөр дээш барган көрүкчүлерге олурар сандайлар чедишпес, клубтуң бүгү соңгалары ойбак, хат болурга оон довурак-доозун кирип турар. Көдээ Советтиң даргазы эш Хлеб клубтуң иштики байдалын билбес-даа болза, оон даштыкы байдалларын көргеш, клубтуң септелгезинге, белеткелинге сагыш салыышкынны кылыр, ол талазы-биле хемчегни алыр ужурлуг турган. Оон дугайында база-ла хайгаарал чок.

Ол көдээ Советке хамаарыштыр бо чылын радио белдири организастатынган, ам сөелгү үеде дамчыдылга үзүлген. Радионуң аппарадын ажылладырынга таарымчалыг черни тургузуп бербээнинден оон эргелекчизи эш Дамдын-оол аная базып туруп берген, оон керээ ёзугаар шалынын төлеп бербейн турар.

Культураның ол көдээ Советке хамаарышкан көдээ одагларының септелгезинде, оон белеткелинде, ажыл-чорудулгазында шак ындыг четпестер бар болуп турда колхоз баштаар чери (даргазы эш Конгар), партия организациязы (секретары эш Шаравин) кандыг-даа хемчеглер албайн турар. Ол черлерниң ажылын экижидери-биле райкүүскомнуң талазындан хемчег алыры негетинип турар.

А. ТАРЖАЙ.

НОМЧУКЧУЛАРНЫҢ АЙТЫРЫГЛАРЫНГА ХАРЫЫЛАР

Партия эге организацияларында партия бөлүктериниң дугайында

Кандыг таварылгада партия бөлүктерин тургузары ажыктыгыл?

Партияның 100-тен хөй кежигүннери болгаш кандидаттары бар турар бүдүрүлгелерге, албан черлеринге, колхозтарга болгаш өске-даа черлерге бүгү бүдүрүлге, албан черлерин болгаш өске-даа черлерни хаара тудуп турар нинти партия эге организациязының иштинге райкомдан, хооркомдан ийикпе, азы чогуур политкилдистерден цехтерге, участоктарга, килдистерге болгаш өске-даа черлерге партия организацияларын тус-тус таварылга санында тургузуп болур деп СЭКП Уставы көрүп турар. Цехтерниң, участоктарның болгаш өске-даа черлериң организацияларының иштинге 100-тен эвээш кежигүннерлиг болгаш кандидаттар санатының турар партия эге организацияларының иштинге бүдүрүлге бригадаларының, агрегаттарының аайы-биле партия бөлүктерин тургузуп болур.

Ынчангаш партия эге организациязының иштинге партия бөлүктерин тургузарының калбак инициативазын болгаш аргазын СЭКП Уставы берип турар. Участоктарда, бригадаларда болгаш өске-даа ол чергелиг черлерде партияның үш болгаш оон хөй кежигүннери бар турында фабрикаларның, заводтарның, шахталарның, тудугларның, МТС-тернин, совхозтарның, колхозтарның, өөредилге черлериниң, эртем болгаш совет албан черлериниң, демир-орук, далай, хем транспортунуң, шериг кезектериниң партия эге организацияларының болгаш цех организацияларының иштинге партия бөлүктерин тургузуп болур.

Партия бөлүктерин тургузарының бүгү таварылгалары коллективке партияның саңдарын быжыглаарынга болгаш бүдүрүлгенин чедишкиннери дээш демиселге коммунистерниң идепкейин бедиринге идиглиг болур ужурлуг. Партия бөлүктерин тургузарда чер-черниң байдалдарын болгаш партия организациязының мурнунда салдынып турар сорулгаларны барымдаалаар херек. Чижээ, цехтиң иштинге керектиг таарымчалыын барымдаалаан чаңгыс аай партия бөлүүн тургузары, а чамдыкта ийи болгаш үш эвлчегиг ажылга партбөлүктерни эвлчег аайы-биле тургузары ажыктыг болур. Партбөлүктү тургузарының эргежок чугулазы кайы-бир чугула агрегатка тыптын келип болур. Партбөлүктерни үргүлчүүн кылдыр эвес, а кол сорулгаларны шиитпирлеп турар черлерге түр үениң иштинде тургузары ажыктыг болуп турар.

СЭКП Уставының 55 параграфынга үндезилээш тургустунган партия организацияларының иштинде партия бөлүктериниң эргелери болгаш хүлээлгелери кандыг болурул?

Партия бөлүү—партия эге организациязының кезээ болур. Ол бодунуң идепкейлиг ажыл-чорудулгазы-биле нинти партия организациязының мурнунда туруп турар сорулгаларны чедишкиннигг шиитпирлээринге дузалаар ужурлуг. Партия бөлүү бүдүрүлгелерже эң чоок туруп турар. Оон чугула сорулгалары—бодунга даандырган участоктуң ажылы дээш коммунист бүрүзүнүң харыысалгазын бедидери, бүдүрүлге планнарын күүсеирин хандырары, ажылчы чоннарның ортузунга политиктиг ажылды чорудары болур. Партия бөлүү бүдүрүлгени организастаарын экижидер дээш, чаа техниканы болгаш мурнакчы технологияны нептередири дээш демисежир, чогаадыкчыларны болгаш рационализаторларны деткиир, дуржулга солчуушкуннарын экижидер, социалистиг чарыштарны калбартыр, күш-ажылдың болгаш бүдүрүлгенин сагыыга-чурумун быжыглаар, күрүненің хөрөнгизин камныг көөрүнге кижилерни кижизидер хүлээлгелиг. Коммунист бүрүзү партия даалгазын күүсеиип, партияның болгаш чазактың политиказын ажылчыннарга, албан-хадакчыларга, колхозчуларга тайылбырлаарын, партияның шиитпирлерин күүсеириниче ажылчы чоннарны мобилизастаарынга бодунуң үлегери-биле дузалашын дээш, бодунуң идей-политиктиг деңнелин болгаш бүдүрүлге-техниктиг мергежилин бедитсин дээш партия бөлүү сагыш салыр ужурлуг.

Ол черинге эдип чазап шыдатынмас четпестерниң азы ажыл-агыйның үстүү удуртукчуларынга хамааржыр бүгү четпестериниң дугайында партия бөлүү партияның эге организациязының бюрозунга медеглээр хүлээлгелиг.

Бүдүрүлге хевириниң партия организацияларынга тывыскан администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар эргени боттандырарынга партия бөлүктери идепкейлиг киржир ужурлуг.

Цех, агрегат начальниктериниң, колхозтуң фермалар эргелекчилериниң, трактор азы хову болгаш өске-даа бригадаларның бригадирлериниң медеглелериниңдаа, бүдүрүлгениң эвлчегиг нинти сорулгаларынын-даа, бүдүрүлгениң тус-тус айтырыгларының-даа дугайын, план күүселдезинин, күш-ажылдың азы күрүненин сагылга-чурумунуң болгаш өске-даа айтырыгларның дугайын партия бөлүү бодунуң хуралынга чугаалажып болур.

Партия бөлүү хөй-нинти (комсомолдуң, профэвилелдиң болгаш өске-даа) организацияларының, а ол ышкаш бодунуң участогунда хана солуннуң ажылын башкарып турар. Ол бодунуң хуралынга профэвилел болгаш комсомол бөлүктериниң, хана солуннуң, «дайынчы хүүдүстүң» редколлегияларының ажылының дугайында илеткелдерни болгаш өске-даа айтырыгларны дыннаан болур.

Партияга хүлээп алышкын дугайында, коммунистерге партия хемчеглерин онаарының дугайында айтырыгларны партия бөлүү шиитпирлээр эрге чок, ынчалза-даа ындыг айтырыгларны ол чугаалашкан, бодунуң санал-оналын бюрога азы партияның нинти хуралынга киирип болур.

Партия бөлүүнүң ажылының байдалы кижилерни организастаарынга код кичээнгейни салбышаан, айтырыгларны дүрген болгаш ажыл-ишчи ёзу-биле чугаалажып шиитпирлээринге таарымчалыг арганы берип турар. Участоктуң бүдүрүлге болгаш хөй-нинтичи амыдыралының айтырыгларының талазы-биле санал-оналдарны оперативтиг солчур, партия эге организациязының бюрозунуң шиитпирлериниң дугайын коммунистерге дыннадыр, ол шиитпирлерни амыдыралга канчаар күүсетсе экил дээрзинин дугайын дугуржуп чугаалажыр төлээде, партия бөлүүнүң хуралдарын чыылдырары чанчыл апарган. Партия бөлүүнүң организакчызы болза, дугуржуп чугаалашкан айтырыгларны чогуур өйүнде амыдыралга боттандырар дээш сагыш салыр ужурлуг. Айытынган хемчеглерниң күүселдези дээш оперативтиг болгаш кызымак контроль—партия бөлүүнүң чедишкиннигг ажыл-чорудулгазының чугула үүлү болур.

Партия бөлүктериниң организакчыларын соңгуурунуң чудуму кандыг болурул?

Партия бөлүүнүң организакчызын бөлүктүң партия хуралынга хааглыг (чажыт) бадылаашкын-биле бир чыл хуусаалыг соңгуур. 10-дан эвээш партия кежигүннери санатының турар бөлүктерге санажылга комиссиязын соңгувас болгаш бадылаашкынның түңнелдерин санаарын хурал даргазынга ийикпе азы партия кежигүннериниң бирээзинге дагзып каар. Бо таварылгада бадылаашкыннар түңнелиниң дугайында тускай протокол тургускан хөрөө чок, а бадылаашкынның түңнелдерин отчёт-соңгулдалыг хуралдын нинти протоколунга киир бижиир.

Партия бөлүүнүң организакчызын соңгууру-биле кады ооң оралакчызын партия кежигүннери база-ла хааглыг (чажыт) бадылаашкын-биле соңгуур.

Партбөлүктүң организакчызынын шөлээлеп азы сургакчылап чорупкан үеинде ооң хүлээлгезин оралакчызы күүседип турар. Бир эвес кандыг бир таварылга-биле партбөлүк организакчызынын оралакчызы соңгутунмайн барган болза, коммунистер ажык бадылаашкын-биле бөлүктүң хөрөөн тур үеде чорударын партия кежигүннериниң бирээзинге ажык бадылаашкын-биле дагзыр, азы партбөлүк организакчызының доктаамал оралакчызын хааглыг (чажыт) бадылаашкын-биле соңгуур.

Партбөлүк организакчызы бодунуң ажылынын дугайын отчёт-соңгулдалыг хуралга-даа, тус-тус айтырыгларның талазы-биле өй-ийде-даа бөлүктүң коммунистериниң мурнунга илеткеп берип турар ужурлуг. Отчёт-соңгулдалыг хуралга коммунистер партбөлүк организакчызының ажылынга үнелээшкинни берип турар.

Партбөлүктер организакчыларынга болгаш оларның оралакчыларынга кандыг-бир партия стажын доктааткан бе?

Партия бөлүүнүң организакчызынга болгаш ооң оралакчызынга чогуур партия стажының дугайын СЭКП Уставы айытпайн турар. Ындыг болза-даа ол ажылга дешпитирген партбөлүк организакчызының азы ооң оралакчызының кандидатуразын соңгуурда дуржулгалыын болгаш ажыл-ишчи мөзү-шынарын өөренип көөрү чугула болуру чугаажок.

Партия бөлүүнүң хуралын ким удуртур ужурлугул: партбөлүк организакчызы бе, азы дарга, президиум соңгуур бе?

Хуралдың удуртулгазын соңгутурган дарга болгаш секретарь удуртуп турар отчёт-соңгулдалыг хуралдан ангыда партия бөлүүнүң аная хуралдарын партбөлүк организакчызы удуртур, а ооң чок тургаа үеинде оралакчызы удуртур. Бир эвес партбөлүкте 3—4 коммунистер бар болза, аная чүгле дарга соңгууру-биле кызыгаарлатынар.

Партия бөлүктериниң хуралдарының протоколун бижиири база шиитпир хүлээп алыры херектиг бе? Партия бөлүү партияның кандыг документацияларын кылыр ужурлугул?

Отчёт-соңгулдалыг хуралдан өске бодунуң аная хуралдарынга партия бөлүү протокол биживес. Партбөлүк организакчызы хүн-демдеглелдиг (тетрадтыг) болур болгаш бөлүктүң хуралынга коммунистерниң берген база хүлээп алдынган саналдарын аная допчулап бижип, ол саналдарның күүселдезинин дугайын демдеглеп, партия даалгаларын, оларның күүселдезин өөренип көрүп, партия организациязының бюрозундан берген айтышкыннарның дугайында, бөлүктүң сорулгаларының болгаш ажыл-чорудулгазының талазы-биле өске-даа демдеглелдерни кылып турар.

Бөлүктүң ат составын хүн демдеглелинге ийикпе, азы партия эге организациязының коммунистериниң учёдунуң хевирин ёзугаар партия кежигүннериниң болгаш кандидаттарының дандызын кылып алыр. Отчёт-соңгулдалыг хуралдан ангыда болгаш кажан үстүү организацияларның мурнунга кандыг-бир тускай айтырыгны тургузарының тус-тус таварылгаларындан ангыда партбөлүк бодунуң хуралдарынга бижимел шиитпирлерни хүлээп алыры албан эвес.

Коммунистерден кежигүн дадывырын партбөлүк организакчызы хүлээп ап болур бе?

Чок, болбас. Кежигүн дадывырын чүгле партия эге организациязының секретары, ооң оралакчызы база үштен эвээш партия кежигүннерлиг коллективтерге СЭКП Уставының 54 параграфын ёзугаар тургускан партия-комсомолдуң болгаш кандидат бөлүктериниң организакчылары хүлээп алыр эргелиг. 100-тен ажып турар кежигүннерлиг улуг партия эге организацияларынга кежигүн дадывырын хүлээп алырын райкомнуң азы хооркомнуң чөпшээрээн таварылгаларында партияның цех организацияларының секретарылары хүлээп ап болур.

«Партийжи амыдырал» деп журналдан.

КЫДАТ УЛУС РЕСПУБЛИКАНЫҢ ТУРГУСТУНГАН ХҮНҮНДЕН БЭЭР АЛДЫ ЧЫЛ БОЛГАНЫНГА

УЛУГ КЫДАТ УЛУС ЧАА АМЫДЫРАЛДЫ ТУРГУЗУП ТУРАР

Кыдат Улус Республикада чаа-чаа заводтарныҢ, фабрикаларныҢ, культура-амыдырал черлериниҢ тудуушкуну улуг хемчээл-биле калбарып турар. АньшаньныҢ металлургия комбинадында чаа клуб туттунган болгаш ажыглалга кирген. Ол клуб ам бүдүрүлгениҢ ажылчыннарыныҢ болгаш албан-хаакчыларыныҢ культура-массалыг ажылыныҢ төвү болуп турар.

Чурукта: АньшаньныҢ металлургия комбинадында чаа клубтуҢ даштыкы хевири.

Синьхуа агентилелиниҢ фото чуруу.

Бис өөренип турар бис

БистиҢ цехтиҢ хоочун ажылчыны Шэнь Сяо-мэйниҢ дугайын чугаалакеап тур мен. Фабрикага ол 13 харлыында ажылдап кирген. Шэнь Сяо-мэйниҢ өг-бүлези кончуг ядыы-түренги чурттап чораан. Ынчангаш ол аныяк чоруур шаанда үжүк-бижикке өөренип алыр аргазы чок чораан. Хосталга соонда бистиҢ фабрикавыска бижик билбес чорукту узуткаарыныҢ курсу ажыттынары билек-ле, ол хамыкты мурнан өөренип кирген. Кыска хуусазаныҢ иштинде Шэнь Сяо-мэй 2000 ажыг иероглифтерни (бижик-демдектерни) өөренип апкан.

Шэнь Сяо-мэй ышкаш ындыг ажылдакчылар бистиҢ фабрикавыста улам-на көвүдеп турар. Кежээки школаныҢ классталарын хүн-бүрүде ажыл соонда улуг-биче казылыг хереэжен ажылчыннар доллур олургулаптар.

БистиҢ хереэжен ажылчыннарывыстан эвээш эвес кижилер техниктиг ортумак болгаш дээди өөредилге черлеринде өөренири-биле киргеннер.

МЫН ФАНЬ-СЯ,
ШанхайныҢ пөс-таавы фабриказының ажылчыны.

Улуг чаартыышкыннар

Совет ЭвилелиниҢ патефон болгаш фотоаппарат эккелген мен. БистиҢ Кухань кедээниҢ тараачыннары совет өнүктерниҢ ол белээн көргеш, дыка-ла өөрээннер. Оон ангыда совет тараачыннарныҢ аскежиктиг амыдыралыныҢ дугайында мээн чугаамны олар дыңнаш, улам өөрүп, сорук киргеннер. Мээн чугаамны суурумнуҢ улузу дыңнаш, боттарыныҢ келир үезин улам эксизи-биле биллип алганнар.

Биске, тараачыннарга чер хуваап бээрге, онза кылымаккай ажылдаар апарган бис. Ынчалза-даа хөй чүве билбейн турар кижилер бистиҢ аравыста ам-даа бар. Чижээ, тараачын Ку Янь-синни ап көрээли. Оон өг-бүлези алды кижилиг. ОларныҢ дөртту назы четкен кижилер. ОларныҢ шуптузунга аъш-чем четчир апарган: Ынчангаш Ку Янь-си мынчаар бодап турган: помещиктерниҢ эрге-чагыргазын дүжүрүп каапкан болганда, оон амыдыралынга ам чүве четчир, оон эки чүве херек чок. Ынчалза-даа Ку Янь-си совет тараачыннарныҢ амыдыралыныҢ дугайын дыңнаш, бодунуҢ байдалын ескерткен. Бир катап кенээ ужурашкаш, оон чугааланы:

— Совет Эвилелинден сээн чедип келгениге чедир мен бодувустуҢ хереэвис дээш хей демисешээн-дир бис, ам бистиҢ амыдыралывыска чүве четчир болганда, ам үү херек боор деп бодап чораан мен. Ынчалза-даа сээн чугаанны дыңнаш, чедип алган чүвевис ам-даа четпее-тир деп бодап тур мен. Совет тараачыннарныҢ үлегерин эдерер болзувусса, моон ыңай бис кукуруза боовазын эвес, харын кызыл-тас далганындан кылган хуужуур чиирдир бис.

БригаданыҢ өске кежигүннери база-ла мынча дээннер: «Социализмни кым черле дүрген көрүксевес боор?!»

ЧЖАН СЮЭ-СЮ,
тараачын.

(Төп солуннарныҢ болгаш СЭТА-ныҢ материалдарындан)

Чаа амыдыралдыҢ тургузукчулары

1954 чылдыҢ майда кыдат өнүктерге аалдап чораан мен, ол болза КыдаттыҢ ажылчын ангызынаҢ төлөөлекчилери-биле мээн уттундурбас ужуражыышкынымны болган. Пекинге болгаш Шанхайга, Мукденге болгаш Фушуньга—кааа-даа чаа тудугларны, чаа фабрикаларны, заводтарны, электростанцияларны, шахталарны, плотиналарны көргөн бис.

Хуайхе хемде канчаар-даа аажок улуг плотинаныҢ чанынга оон эрес соруктуг тудугжулары-биле чугаалашкан мен. Чоокка чедир-ле үерлээш миллион-миллион тараачыннарныҢ тараан черлерин, чурталга бажыннарын куруглаңдыр ап турган хем чагыртыпкан.

— УлустуҢ күжүнге Хуайхе күш четпестээн—деп ажылчын кижи чоргаарал-биле чугаалаан.

Мен бодум пөс аргыкчызы болганымда, барык колдуунда-ла пөс-таавы бүдүрүлгелерин улуу-биле сонуургап чораан мен. Ол бүдүрүлгелериҢ ажылын өөренип көөр, оларныҢ ажылчыннары-биле дуржулга солчур күзел мөгээ улуг турган. Аңаа хөй санныг ужуражыышкыннар найыралдыҢ болгаш чүректиҢ ханызындан ынакшылдыг болган.

ИвановонуҢ пөс-таавычыларынныҢ дуржулгазын шиңгээдип алыр деп бистиҢ өнүктеривистиҢ изиг күзел соруу мени канызы-биле өөрткен. ИвановонуҢ пөс-таавы комбинадыныҢ аргыкчы бригаталарыныҢ ажылыныҢ аргаларыныҢ дугайында чөвүдел хуралга болган чугааларны МукденниҢ пөс-таавы районунуҢ чүс-чүс мурнакчы аргыкчылары тодаргайы-биле конспектилеп алганын көргеш, кижи канчаан өөрбес боор.

Пөс-таавы бүдүрер дериг-херекселдериҢ септелгезиниҢ шынарын бедидип, оларныҢ бүдүрүкчүлүүн бедидип турган, кыдат өнүктер совет пөс-таавычыларныҢ чедиишкиннерин бүдүрүлгеге чедиишкиннии-биле шиңгээдип ап турарлар.

ПекиниҢ, ШанхайныҢ, МукденниҢ пөс-таавы болгаш торгу бүдүрүлгелеринде хөй станоктарга ажылдаарлар хүн-бүрүде улам көвүдеп турар. Эң эки аргыкчылар 500—600 эргиштерге ажылдап турар. Он-он муң ажылчыннар «күш-ажылдыг шылгаракчылы» деп хүндүлүг атты чедип алганнар. Кыдат эштер ол хүндүлүг аттыҢ демдээн мөгээ белекке бергеннер, ону мен ыдыктыы-биле кадагалап чоруур мен.

КыдаттыҢ ажылчы чоннарыныҢ чаа амыдыралды тургузар дээш карак кызыл ажылы ону көрген кижини хей-аът кирип турар. Кыдат улустуҢ эң эки оолдары — күш-ажылдыҢ маадырлары бүгү улустуҢ алдары-биле бүргеткен. Мурнакчы ажылчыннар Ван Чунь-мунь, Су Чин-ю, Хуан Юн-чан, Чжэн Єин-хунь оларныҢ аттары ам КыдаттыҢ бүгү черлериндe сураглыг болу берген.

ФушуньнуҢ хөмүр даш уургайынга баргаш, шахтерларныҢ өөрүшкүлүг уткуушкунунга таварышкан бис. Бир шахтер делгем чаагай шөлче холуп сунгаш, мынча дээн:

— БистиҢ улустуҢ амыдыралы удаппас бистиҢ кайгамчыктыг чуртувус ышкаш чаагай болур.

Хостуг КыдаттыҢ улустары чаа, аскежиктиг амыдыралды тургузуп турар. Бүгү совет улус-биле кады мен база-ла социалистиг тургузуушкунга оларныҢ чаа чедиишкиннерлиг болурун күзеп турар мен.

А. КУЧЕРОВА,
ИвановонуҢ пөс-таавы комбинадыныҢ аргыкчы мастериниҢ дузалакчызы.

ЧелябинскиниҢ металлургия заводунда Кыдат Улус РеспубликаныҢ металлургия бүдүрүлгелериниҢ бөлүк ажылчыннары болгаш тускай эртемниглери практика эртип турар.

Чурукта (солагай талазындан он талазынче): электри-биле каң эзилдирер цехтиҢ мастери Г. А. Коротков, каң эзилдиркчизи Чжан Бао-сян болгаш кыдат инженер-металлург Хао-Юй-мин.

Фото **В. Георгиевтии.** СЭТА-ныҢ фотохрониказы.

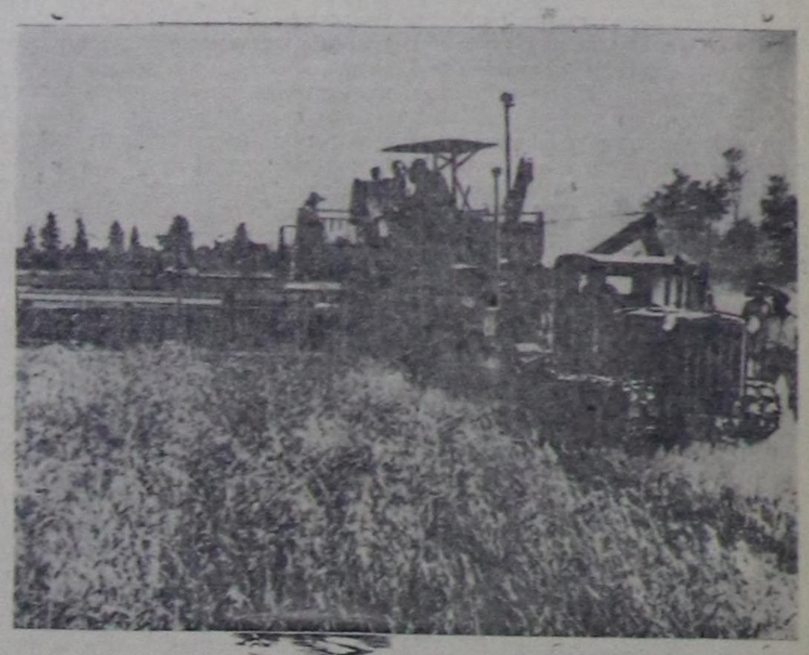

Бо чылдыҢ июльда Пекинде кедээ ажыл-агый машина тудуушкунуҢ заводу КыдаттыҢ баштайгы комбайнын кылып үндүрген. Ол комбайнны «Сталинец-6» деп совет комбайнныҢ хевири-биле чогаадып кылган. Комбайнны кылырынга совет инженерлер дузалашкан.

Чурукта: чаа комбайнны шенеп ажылдадып турары.

Фото Юй Ху-хунуу (Синьхуа агентилели).

Кыдат улустуҢ үнү

КыдаттыҢ улуг чогаалчызы Лу СиньниҢ бир үүлү бар—оон ады «Үн чок Кыдат». Шаанда КыдаттыҢ үнү делегейге дыңналбайн чораан деп Лу Синь чугаалап турар. Эрги КыдаттыҢ үнү—хилинчектенген үе-човуур, муңгаргай ыы-сыы ол, улустуҢ иштиден үнүп турган киленниҢ үнү ол. Ынчалза-даа КыдаттыҢ үнүн делегей дыңнавайн чораан. Алды чүс миллион кижилиг чурттуҢ үнүн делегей дыңнавайн чораан деп чүве кончуг чиктиг. Ынчалза-даа империалистер тергиндеп чагырып турар черлерде ындыг «чиктиг чүвелер» эвээш эвес.

Бис ам бүгү дурт-сынывыс-биле турун келген бис, ынчангаш бистиҢ үнүвүс өткүт дыңналып турар. Миллион-миллион масселаларныҢ чаңгыс кылдыр каттышкан өөрүшкүлүг үнү далай чалгыы ышкаш шимээргеп турар. ССРЭ-ниҢ болгаш улус демократиязының улустарының үнү-биле, бүгү чурттарда тайбың дээш демиселчилерниҢ үнү-биле каттышкан ол үн тайбың деп ниити сөстү чугаалап турар. ТайбынныҢ үнү дайын кыпсыкчыларыныҢ кандыг-даа алгы-кыпкызы дуй шаап шыдавас күчүлүг үн болу берген.

ЧЖОУ ЛИ-БО,
чогаалчы.

УлустуҢ башкызыныҢ өөрүшкүзү

Кичээлдерге бистер солун рассказтарны де берингген онзалгаларны аңаа номчуп, янзы-бүрү дуржулгаларны кылып, чуруп, ырлажып турар бис.

Чайын болгаш күзүн паркче чоруп, даглар үнүп, куштарны болгаш аңнарны хайгаарап көрүп турар бис, а оон соонда черге белдүндүр олургаш, хайныышкынныг чугаалажыр бис. Ол ышкаш арыг кирип, янзы-бүрү бүрүлерни чыып, оларныҢ коллекциязын кылып турар бис.

Школага чүгле чаа келген уругларга багай чаңчылдар тургулаар. Ындыг уругларны кижизидерин ораалдажып турар бис. Бир катап-ла чаъс чаап турган хүнде школага ол суг кылдыр өде берген оол келген. БодумнуҢ хөректээш тонумну ужулгаш, аңаа эжиндирип бердим. Ону көргеш, оолдар боттарыныҢ тоннарын ол оолга берип эгелээннер. Ол таварылганы соонда уруглар бот-боттарынга канчаар дузалажып турарын үргүлчү көрүп болур апарган. Бир эвес өөреникчилерден кымбир кижи аарый берген болза, уруглар зараан эжинге барып, дараазындагы хүнзарын, колдуунда бүгү капиталистиг үлетпүрү болгаш садыгны күрүне капитализминиҢ оруунче шилчидериниҢ аргазы-биле хуунуҢ үлетпүрүн болгаш садыын социалистиг ёзу-биле чаартырынга үндезин-суурну тургузарын беш чыл планында айыткан.

Кооперативтер—үүрмек тараачын ажылагыйны чаартырыныҢ чугула хевири. 1952 чылда чуртка шупту 3.644 кооперативтер турган, 1954 чылдыҢ төнчүзүнде олар 500 муң болган. 1955 чылда — 16 миллион тараачын өрегелериниҢ ниити санының 14 хуузун каттыштырып турар 670 муң кооперативтер болу берген. Сөөлгү чылдарныҢ дүргүзүнде органиастатынган кедээ ажыл-агыйныҢ бүдүрүлге кооперативтериниҢ 90 ажыг хуузу чогууру-биле быжыга берген, ынчаарга оларныҢ хөй нуруузу продукцияны көвүдеринге дыка чедиишкиннерни чедип алганнар. Бот-боттарынгы дузалажыр күш-ажыл бөлүктеринде оондаа хөй тараачыннар каттышканнар. Кооперативтер-биле кады алырга, оларда бүгү чурттуҢ тараачын өрегелериниҢ ниити санының үштүҢ ийи кезии сапатыныы турар.

1954 чылдыҢ төнчүзүнде чуртка барык-ла 2.500 күрүне ажыл-агыйларын организастаан, оларныҢ иштинде 100-зу күрүнениҢ механизастатынган ажыл-агыйлары болуп турар. Совет ЭвилелиниҢ дузаламчызы-биле тургускан «Найырал» деп күрүне ажыл-агыйы 375 муң му (1 му гектарныҢ 1/15) кур черни аңдарар. БистиҢ чуртувуска кедээ ажыл-агыйныҢ механизациязын хөгжүдеринге үлегер болур кончуг чугула рольду ол ойнап турар.

161 миллион кежигүннерлиг 30 муң хандырылга-саарылга кооперативтерин, 150 муң чээли кооперативтерин чуртта тургускан.

Кедээ ажыл-агыйны кооперастаар чорук болгаш кедээ ажыл-агыйда экономиканыҢ социалистиг секторунуҢ өзүлдези үүрмек тараачын ажыл-агыйныҢ чаягаар болур капиталистиг чайгылыышкынным дыка кызыгаарлап турар, ол чорук кедээ ажыл-агыйны улам ыцай чаартырынга таарымчалыг байдалды тургузуп турар.

Кедээ ажыл-агыйны кооперастаары дээш шимчээшкиниҢ калбарганының болгаш тараачын массаларныҢ идепкейинин бедээнинин ачызы-биле чурттуҢ кедээ ажыл-агый будүрүлгези дыка өскен. 1952 чылда безин тараанын, хевенин, мал ажылының ниити продукциязы, а ол ышкаш балык тывыжы болгаш далайныҢ эске-даа продукциязы Японияга удур дайынныҢ мурнунда турган эң-не бедик деңнелди ашкан. Кол-кол тараалар районнар (Янцзы болгаш Хуайхэ уннарыныҢ районнары) сөөлгү чүс чылларда болуп көрбөөн үерлээшкинге таварышкан болза-даа, 1954 чылда кедээ ажыл-агый бо чылын 1954 чылга бодаарга тарааны 20 миллион цзинь (1 цзинь 0,5 кг) болгаш хевенни 4 миллион дань хөйү бээр ужурлуг. Танкы, чигир болгаш өске-даа продуктулар бүдүрери көвүдээр.

КыдаттыҢ кедээ ажыл-агыйының хөгжүдези суггарылгадан колдуг хамааржыр. Эрткен алды чылдың дургузунда бистин күрүненис хемчээлиниҢ талазы-биле канчаар-даа аажок улуг, дыка хөй суггарылга тудугларын тудуп тургускан. 1954 чылдың төнчүзүнде суггарылга тудугларынга чер казар ажылдарының хемчээли 3.500 миллион кубометр болган. Хуайхэ хемниҢ унунда беш суг шыгжамырларын тургускан, база бир ийизинин — ХаньяньныҢ болгаш МэйшаньныҢ суг шыгжамырларының тудуушкуну доостур чыгап турар. ЯнцзыныҢ кол адыры — Ханьшуй хемни үндезини-биле таарыштыр кылырының талазы-биле ажылдар бо чылын эгелей берген. Хуанхэ хемни холга киреринин талазы-биле улуг план парлатынып үнген. Хуанхэ хемни

(Уланчызы 4-ку арында).

Кыдат улустуҢ алдарлыг чедиишкиннери

ХУ ЧЖУН-ЦЗИ

★ ★

Улуг Кыдат Улус РеспубликаныҢ тургустунган хүнүнден бээр алды чыл эткен. Эткен үениҢ дургузунда кыдат улус КыдаттыҢ Коммунистиг партиязының болгаш оон шылгарангай баштыңчызы эш Мао Цзэ-дунуҢ удуртулгазы-биле, ажылчын аңгыда амгы үениҢ үлетпүр бүдүрүлгезиниҢ продукциязы 178,6 хуу улгаткан. ҮлетпүрүҢ болгаш кедээ ажыл-агыйныҢ ниити продукциязында амгы үениҢ үлетпүр продукциязының үлүү 1949 чылда 17 хуу турганынга удур, 1952 чылда 26,7 хуу чедир өскен. Ниити үлетпүр продукциязында күрүне, кооперативтер болгаш күрүнениҢ хуу үлетпүрүнүҢ ниити продукциязының бот деңзизи өртек санаашкыны-биле алырга, 1949 чылда 36,7 хуу турганындан 1952 чылда 61 хуу чедир көвүдээн. ЭкономиканыҢ социалистиг сектору улус ажыл-агыйында тергиндээн, удуртукчу сектор болу берген. Тиилелге соонда ийи чыл болганда безин чуртбүн бюджеди хөй чылдарныҢ дургузунда бирле дугаарында активтиг балансылыг болган. Экономиктиг болгаш культурлуг тургузуушкунга үндүрер чарыгдалдар чыл келген тудум-на өзүп турган.

Улус ажыл-агыйының катап тургузуушкуну доозулган соонда КыдаттыҢ Коммунистиг партиязы шилчилге үезинде кол шугумну айтып, дараазында сорулгаларны салып турар: чурттуҢ социалистиг индустриализациязын чоорту боттандырары болгаш кедээ ажыл-агыйга, ус-тывыш үлетпүрүнге база капиталистиг үлетпүрге болгаш садыгга социалистиг чаартылгаларны чоорту боттандырары. Кыдатты күчүлүг социалистиг күрүне кылдыр хуулдурарынче, социализмни тургузарынче угланган партияныҢ ол кол шугуму бистин күрүневистиҢ Конституциязында быжыглатынган.

КыдаттыҢ Коммунистиг партиязының кол шугумун эдербишаан, бистиҢ күрүневис баштайгы беш чыл планын 1953 чылдан бээр боттандырып эгелээн. Беш чыл планының кол-кол сорулгалары болза, аар индустрияны колдадыр хөгжүдеринге кол күштерни мөгээн, бистин чуртувустуҢ социалистиг индустриализациязының баштайгы үндезин-суурун тургузары болур. БистиҢ улуг эвилелчивис — Совет Эвилели бо талазы-биле биске аксеткилдиг, албек акы-дүнма дузаламчызын көргүзүп келген болгаш көргүзүп турар. Баштайгы беш чыл планында тургузуп турар 694 улуг-улуг үлетпүр бүдүрүлгелериниҢ үндезини болур 156 үлетпүр объектилерин төлевилээринге болгаш тургузарынга совет тускай эртемниглер биске дузалажып турарлар.

Экономиктиг болгаш культурлуг тургузуушкунга үндүрер чарыгдалдарныҢ ниити түүнүн 76.640 миллион юань чедирерин бирги беш чыл планы баш бурунгаар көрүп турар, оон иштинден 42.740 миллион юань капитал тудуушкунга онаажып турар. Ийи чыл дургузунда (1953—1954 чылдар) капитал тудугга салыышкынныҢ херек кырында хемчээли беш чыл планының бүгү дургузунда капитал салыышкынарының ниити хемчээлиниҢ үштүҢ бир белги болуп турар. Бирги беш чыл планының эрткен ийиден ажыг чылдарының дургузунда безин 136 улуг-улуг үлетпүр объектилери ажыглалче кирген, оларныҢ аразында эң-не мурнакчы дериишкиннер-биле чепсегленген улуг прокат цехи, тиг чок яндыннар цехи, автоматтыг үш домен печкалар, АльшаньныҢ металлургия комбинадында чуга демир кылыр ийиги цех ышкаш, ындыг бүдүрүлге черлери бар. КыдаттыҢ шаанда хожулангай турган районнарында үлетпүр өзүп турар. Ланьчжоу, Слань, Урумчи, Тайюань, Чунцин, Шицзячжуан болгаш өске-даа тоорайларда амгы үениҢ электростанциялары, улуг-улуг заводтар болгаш шахталар тургустунгулаан ийикпе тургустунуп турар. Ам чуртта 411 улуг-улуг бүдүрүлгелерни — Уханьда болгаш Баотоуда металлургия комбинаттарының, чылда 30 муң чьүк машиналары үндүрер күчүлүг автомобиль заводун, чыл бүрүде-ле күчүлүг 15 муң тракторларны үндүрер трактор заводун болгаш өске-даа хөй бүдүрүлгелерни дерип турар.

Демир болгаш чазаглыг оруктар тудуушкуну бистин чуртувуска улуг ужурдузалыг болуп турар. Беш чыл планының баштайгы ийи чылдарының дургузунда 1.400 километр ажыг чаа магистральларны кылган. Литан—Чжаньцзянның, Цзинин — Эрляньның демир оруктары ажыглалга кирген. Ляньчжоу — Синьцзянның, Баоцзи — ЧэндунуҢ, Баоцзи — ЛаньжоунуҢ болгаш өске-даа демир оруктарныҢ тудуушкуну ам үргүлчүлеп турар. Ол-ла үениҢ дургузунда 6.600 километр дурттуг чазаглыг оруктарны тургускан. «Делегейде эң-не бедик»—Сикан—ТибеттиҢ болгаш Цинхай — ТабеттиҢ ниити узуну 4.300 километр ажыг, ийи чазаглыг оруун кылган чорук тудугжуларын эң-не улуг типлелгези болган.

Удуртулганың методтарын, камналганың корум-чурумун экижиткениниҢ болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүҢ соксаал чок өзүлдезиниҢ түннелинде беш чыл планының баштайгы ийи чылдарының планы чедиишкинниг күүсетинген. ҮлетпүрүҢ ниити продукциязының немелде өзүлдези 1954 чылда, 1952 чылга бодаарга, 53,7 хуу болган. Продукцияның чугула хевирлерин бүдүрүп үндүрери көвүдээн. Чижээ, шой бүдүрүлгези 56 хуу, каңныы —65 хуу, электроэнергияныы — 51 хуу, хөмүр даштыы—26 хуу, цементинии — 61 хуу, ыяш болбаазырадырыныы — 111 хуу, хөвен-саазын пөс-таавыныы — 37 хуу өскен. Күрүне бүдүрүлгелериниҢ күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү ийи чылдың дургузунда 29 хуу бедээн, продукцияның бот-үнези 9,6 хуу кудулаан. ҮлетпүрүҢ болгаш кедээ ажыл-агыйның ниити продукциязында амгы үениҢ үлетпүр продукциязының үлүү 1952 чылда 26,7 хуу турганынга удур 1954 чылда 33 хуу болган. Ниити үлетпүр продукциязында күрүне, кооператив болгаш күрүнениҢ хуу үлетпүрүнүҢ ниити продукциязының бот деңзизи 1952 чылда 61 хуу турганынга удур 1954 чылда 75,1 хуу болган. Бүдүрүлге чепсек-хереклерни бүдүреринин продукциязының бот деңзизи өскен. БистиҢ күрүневис социалистиг индустриализациязының оруу-биле ам безин улуг базымны кылган дээрзин бо бүгү чурагайлар көргүзүп турар-дыр.

Үлетпүр хөгжүдези-биле чергелештир, чамдык кезиннде коллективтиг өнчүге үндезилетинген кедээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтерин хөгжүдериниҢ аргазы-биле кедээ ажыл-агыйны база ус-тывыш үлетпүрүн социалистиг ёзу-биле чаартырынга баштайгы үндезин суурну тургу-

Кыдат Улус Республикада

Эртемнин хөгжүлдези

ПЕКИН. Ам үеде кыдат эртемденнерниң эртем-шинчилел ажыл-чорудулгазы шаанлакы Кыдатка көстүп көрбәән улуг хемчәлдиг болган.

Синьхуа агентилелиниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, КУР-нуң Эртемнер академиязының эртем-шинчилел албан черлериниң четкизи үзүктел чокка өзүп турар. Ам үеде Эртемнер академиязының чанында 41 институттар бар. Бирги беш чыл планының төнчүзү 1957 чылда чуртка база 11 институттар тургустунган турар.

Эртемденнерниң ажыл-чорудулгазы база улам-на калбарып турар. Чаа алырларның бирәзинде оларның ажылдары болза, атомнуг энергияны тайбың ажыглаар талазы-биле шинчилелдер болур. Кыдат эртемденнер ол ышкаш аэродинамика, гидравлика, органиктиг әвес химия, биология, геология, эргелерниң экономиказы болгаш эртемниң өске-да адырларының талазыбиле эртем-шинчилел ажылдарының калбак программазын ажылдап кылганнар. Ол ажылдарның түннелдери Кыдатка социализм тургузуушкунунга кончуг улуг практиктиг үнелиг болур.

(СЭТА).

Эртем номнарының парлап үндүрүлгези

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң дыңнадып турары болза, бо чылын КУР-нуң Эртемнер академиязының чанында «Эртем» деп ном үндүрер чер эртемниң боллаш билиглериниң янзы-бүрү адырларының талазы-биле 140 хире эртем ажылдарын парлап үндүрген. Оларның хөй кезии, ооң иштинде Ли Сы-гуанның Соңгу-Барымы Кыдатка нефтиниң чаа черлерин ажыглаар айтырыглар дугайында ажылы практика талазы-биле улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Ном үндүрер чер кыдат дыл кырынга даштыкы эртемденнериң әләән каш ажылдарын парлап үндүрген: Дарвинниң «Хевирлерниң тывылганы», И. П. Павловтуң чыынды чогаалдары, атомнуг энергияны үлетпүрге болгаш улус ажыл-агыйының өске-да адырларының талазыбиле эртем-шинчилел ажылдарының калбак программазын ажылдап кылганнар. Ол ажылдарның түннелдери Кыдатка социализм тургузуушкунунга кончуг улуг практиктиг үнелиг болур.

(СЭТА).

Социализмниң аныяк тургузукчуларының чыыжының хагдынганы

ПЕКИН. Сентябрь 28-те Пекинде Хуайжәньтан залынга социализмниң аныяк тургузукчуларының Бүгү-кыдат чыыжының сөөлгү хуралы болган. КУР-нуң Даргазы Мао Цзэ-дун, ККП-ның ТК-зының кежигүннери Лю Шао-ци, Чжу Дэ, Чжоу Энь-лай, Чэнь Юнь, Дэн Сяо-пин, кыдат күрүнениң улуттукчу ажылдакчылары Суи Цин-лин, Ли Цзи-шэнь, Хуан Яньпэй, Линь Бо-цзюй болгаш өскелер-даа хуралга олурушканнар.

Кыдаттың Коммунистиг партиязының ТК-зының мурнундан чыыштың киржикчилериниң мурнунга Дэн Сяо-пин чүве чугаалаан. Бодунуң төрәән чуртун камгалаарынче, эрги чүведен шиитпирлиг чарлырынче, социализмче орукту турштуг демиселге салырынче, марксизм-ленинизмни могаг чокка өөрениринче, келир үе дугайында бодунуң угаан-бодалын хүнбүрүнүң демисели-биле холбаштырарынче, чаа техниканы шингәдип алырынче КУР-нуң аныяктарын ол кыйгырган.

Социализмниң аныяк тургузукчуларының чыыжы ККП-ның ТК-зынга болгаш КУР-нуң Даргазы Мао Цзэ-дунга чагааны, а ол ышкаш Кыдаттың аныяктарынга кыйгырыгны хүлээп алган. (СЭТА).

Каучуктуг чаа үнүштер

ПЕКИН. «Наньфанжибао» солуннуң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, Хайнань ортулукта хөй каучук шынарлыг үнүштер тывылган. Лаборатория анализиниң түннелдериниң көргүскени болза, ол үнүштер резина бүдүреринге бедик шынарлыг чиг-эт кылдыр ажыглатынган турун болур. Ам үеде ол ортулукта хөй санныг үнүп турар ол үнүштериниң шынарын кезек-кезектәп анализтеп көрүп турар.

(СЭТА).

Хуанхе хемде улуг электростанцияның тудуушкуну

ПЕКИН. Хәнан можунуң солуннарының дыңнатканын ёзугаар алырга, Хуанхэ хемни ажыглалга киирип алырының талазы-биле ажылдарның баштайгы әзәлчәәниң әң чугула тудуу болур Саньмыньсяның улуг гидробелдирин тударынга белеткел Хуанхэ хемде чоруп турар.

Гидробелдириниң төлевилелин тургузар төлөөде бүгү-ле эргежок чугула материалдар бо чылдың төнчүзүнге чедир чыгдынган болгаш ажылдатынган турар. Амгы үеде Саньмыньсяның хоошпалында хөй санныг өрүмнәәр суургалар өзүп үнген, ол дәәрге 90 метр плотинаның болгаш 1 миллион киловатт күчүлүг улуг гидроэлектростанцияның бажыңының фундаментизин салырынга хереглөөр довуракты геологтарның шинчилеп турары ол тур.

Саньмыньсяның районунда янзы-бүрү машиналар болгаш механизмнер соксаал чокка кәәп турар. Чоокта аная өрүмнәәр 20 машиналарны чедирип келген. Оларның чамдыызын шагда-ла ажыглалда киирген. Саньмыньсяның районунче демир орук салыышкынын дүрген темпилерби-ле чорудуп турар. Гидробелдирни тудар талазы-биле кол ажылдар бирги беш чылда әгелөөр.

(СЭТА).

Кыдат улустуң алдарлыг чедиишкиннери

(Төнчүзү).

чаартыптар 46 плотиналарны тургузарын ол план баш бурунгаар көрүп турар. «Кыдаттың човуланы» деп адатынып турган ол хем ам, ооң унунда чурттап турар 180 миллион кижилериниң байлаанын болгаш өөрүшкүзүнүң үнер дәзү болуп хуула бәәр. Ол хем 116 миллион му черни суғарар, чиик өртектиг электроэнергиязын бәәр болгаш аксындан Ланьчжоу хоорайга чедир суг оруктуг апаар. План ёзугаар бирги әәлчегде тургустунар үгле Саньмань болгаш Лицзя кашпалдарында гидроэлектростанциялар безин чыл бүрүзүнде-ле 9,8 миллиард киловатт-шак электроэнергияны бәәр.

Улус ажыл-агыйын катап тургусканының болгаш хөгжүткениниң түннелинде кыдат улустуң амыдырал деннели үзүктел чок бедип турар. Ол хамыктың мурнунда бүдүрүлгеде ажылдап турар ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның санының көвүдәәниңден, оларның күш-ажылының болгаш амыдырал байдалының өскижәәниңден илереп турар. Беш чыл планының үгле ийи чылдарының дүргузунда ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның саны хуу үлетпүрүүн болгаш садыгның санаваска, барык-ла ийи миллион кижи көвүдәән, ажыл төлевириниң ниити түңү 56 хуу улгаткан. Күш-ажыл камгалалы-биле 5.350 муң ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар хаара туттунган. Кәдәәниң чурттакчы чонунуң садып алыр аргалыы 1954 чылда үштүн ийизинден хөй катап улгаткан.

Кыдат улустуң культуразы өзүп турар. Ортумак школаларның өөреникчилериниң саны 1954 чылда 3500 муң кижи болган, ол болза, 1949 чылга бодаарга үш бүдүн чартык катап хөй. Әге школаларга 51 миллион өөреникчилер өөренип турган, азы 1949 чылда турганындан ийи бүдүн чартык катап хөй, өөреникчилерниң социал составы база-ла өскерилген: ортумак школаларда 61 хуузу, әге школаларда 80 хуузу — ажылчыннарның болгаш тараачыннарның уруглары болуп турар.

Улуг улус өөренир школалар Кыдатта улуг сайзыралды алган. Эрткен чылын бүдүрүлгеге ажылдавышаан тургаш, 2.780 муң ажылчыннар болгаш әәлөөн каш он миллион тараачыннар өөренип турганнар.

Бедик мергежилдиг тускай эртемниглерни белеткөөр дугайында сагыш салбышаан, күрүне дәәди болгаш ортумак өөредилге черлериниң четкилерин калбартып турар. Чаа өөредилге чылында Кыдаттың дәәди өөредилге черлеринге 289 муң сургуулдар өөредилгени әгелөөннер, ол болза 1952—1953 өөредилге чылында турганындан дыка хөй.

Бо алды чылдарда Кыдаттың уран-чүүлү база-ла шапкын хөгжүп келген. Ылаңгыя театр болгаш кино уран-чүүлүнүң депшилгези илдең болуп турар. Чурттың бүгү-ле улуг-улуг хоорайларында театрларны болгаш кино театрларны тургускулаан. Библиотекаларны, музейлерни, культура бажыңнарын бүгү хоорайларда болгаш суурларда тургузуп турар.

Парлалга херөө тергиин дүрген сайзырап турар. Ном болза, хоорайда болгаш көдәәде миллион-миллион кижилериниң хүнбүрүдеги хереглели болу берген.

Кыдат Улус Республиканың алды чыл дургузунда экономика болгаш культура тургузуушкунунуң талазы-биле чедип алган чедиишкиннери улуг болуп турар, ол болза кыдат улустуң бедик идепкейиниң болгаш чогаадыкчы күштериниң түннели болур. Олар ооң-биле кады Совет Эвилелиниң, улус демократиязының чурттарының болгаш делегейниң бүгү-ле тайбыңга ынакшылдыг улустарының биске көргүзүп турар акы-дүнма деткимчезинден болгаш дузаламчызындан чарылбас.

Пекин хоорай.

АКШ-тың президентизи Д. Эйзенхауэрге Н. А. Булганиннның чагаазының дугайында даштыкыда үнелелдер

АКШ

НЬЮ-ЙОРК. АКШ-тың президентизи Д. Эйзенхауэрге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннның чагаазын солуннар көскү черлеринде парлап турар. Тускай харыны маңаан парлалга ниити чугаалар болгаш бодалдар-биле кызыгаарлатынып турар.

Ак бажыңның сентябрь 23-те чарлаанын Эйзенхауэрге чагаада Совет Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы чепсектиг күштер дугайында медәәлер солчурунуң планы бир әвес чепсегленишкиннерни кызырар болгаш атомнуг чепсекти хоругдаар талазы-биле хемчеглер хүлөөп алыр дугайында дугуржулга чедип алдынар болза, үгле ол таварылгада ужур-дузалыг болур дәәрзин айтып турар деп Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң корреспондентизи Деневерден дыңнаткан.

Ийи чурттарның шериг чепсектериниң агаар инспекциязына хамаарыштыр саналды Булганин чогум утказы-биле алырга, ол санал күрүнелерниң айыыл чок чоруун хандырарының болгаш чепсегленишкинни дүжүрерин чедишкиннинг боттандырарының оруунга боттуг депшилге чедирбес деп чугаалап турар дәәрзин корреспондент бижәән. Совет премьер чепсектиг күштерни кызырарын, атомнуг чепсекти хоругдаарының хуусааларынга хамаарыштыр дугуржулганы чедип алырын база бир чурттуң өске чуртче хенертен халдаарының аргазын боллурбас дәәш «контроль албаннарын» тургузарын кыйгырган деп корреспондент бижәән. Эйзенхауэрниң ам кылып турар харыызы доозулбаан шагда, Ак бажың тускай тайылбырларны кылбас. Ынчалзажок Булганиннның чагаазын Эйзенхауэрниң планын шуут хүлөөвәәни кылдыр көрбейн турары биллингир апарган.

Ассошиэйтед Пресс агентилелиниң Вашингтонда корреспондентизи Хайтауэрнин дыңнатканын ёзугаар алырга, чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында айтырыгның талазы-биле президент Эйзенхауэрге премьер Булганиннның чоруткан чагаазы ону моон соңгаар ыяк өөренип көөрүн негеп турар деп албанның төлөөлекчилери медеглөөн болуп турар. Чепсегленишкиннерни дүжүрериниң черде әләән калбак планының дугайында чугаалажыышкыннар чорударынга ажыктыг кылдыр Эйзенхауэрниң санылын ам соңгаарлатса чогуур әвес ийнен дәәрзинин дугайында айтырыгны Булганиннның кедүргени илдең-дир.

Совет премьер агаар инспекциязының азы шериг чепсектериниң дугайында медәәлер солчурунуң принципинге удур дадагалзаашкын кылбайн турары илдендир деп Хайтауэр бижәән. Улам ыңайгы чугаалажыышкыннар чепсегленишкиннерни дүжүрериниң ниити планының элементилери кылдыр аная ооң чөпшәәрежиринге беленин көргүзүп турар.

Мында хөй-хөй кижилер Булганиннның чагаазын «Женева угаан-бодалынга» дүүштүр найыралдыг ёзу-биле тургустунган кылдыр санап турар деп ол корреспондент бижәән. Ооң хөөнү Совет чазак чепсегленишкиннерни дүжүрериниң боттуг программазын чогаадып кылырынга улуг соңуургалдыг деп идегәәриниң барымдаазын берип турар.

НЬЮ-ЙОРК. Президент Эйзенхауэрниң аарып турарының ужурунда Н. А. Булганиннның чагаазынга Каттышкан Штаттарның харыызы саадалып чалавас деп Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизи Вашингтондан дыңнаткан.

АНГЛИЯ

ЛОНДОН. АКШ-тың президентизи Д. Эйзенхауэрге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннның чагаазы англи парлалганың кичәәнгейин хаара тудуп турар.

Женевага ам болур чөвүлел хуралга хамаарыштыр боттарының политиказын чогаадып кылырда, «барыын чүктүн үш даштыкы херектер министрлери Эйзенхауэрге Булганиннның чагаазын бүгү шыңгыызы-биле өөренип көөр апаар» деп «Таймс» солуннуң дипломаттыг хайгааракчызы онзалап демеглөөн. Даштыкы херектер министерствозунга кылган анализ баштайгы бодалды бадыткаан, чүл дәәрге, ук чагаа болунуң хөөнүнүң болгаш ылаптыг утказының талазы-биле өй-тавында болбушаан, күрүне талазы-биле мерген угаанның кажар болгаш чаагай илерели болуп турар деп ол хайгааракчы бижәән. Хайгааракчының сөзү-биле алырга, бо чагаа болза, «амгы үеде американнарның чепсегленишкиннерни дүжүрериниң әң калбак планнарының орнунга бирги әәлчегде Эйзенхауэрниң планын чугаалажып көөр дәәр күзелинге ажык бербейн турар угаангыр барымдаалардыг болуп турар».

«Эйзенхауэрниң планы» дәәр чүве канчаарга-даа чепсегленишкиннерни дүжүрериниң планы болбайн турар, чүге дәәрге, ол план армияларны болгаш чепсегленишкиннерни кызырарын көрбейн турар деп хайгааракчы демеглөөн.

Чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында айтырыгны улам ыңай чугаалажып көөрүнге Н. А. Булганиннның чагаазының улуг ужур-дузалыын айыткаш, «Таймстың» хайгааракчызының бижәәни болза:

«Лондоннуң санал-оналын ёзугаар алырга, дараазының базымы Каттышкан Штаттардан хамааржыр апаар, чүге дәәрге, АКШ болза, агаардан чурук тырттырарын болгаш шериг медәәлерин солчурун негевишаан, шиитпирлетинмейн артып турар әң ханы айтырыгларны утпайн турарын база бүзүрелир апаар. Чепсектиг күштерни кызырар болгаш ядролуг чепсекти хоругдаар дугайында айтырыгның талазы-биле америк үзел-бодалдарны әң тодаргай тайылбырлаарының аргазы-биле ону бүзүрелип болуру илдең».

ЛОНДОН. Англияның «Дейли Мейл», «Дейли геральд», «Ньюс кроникл», «Дейли телеграф әйд морнинг пост» солуннары чагааның кол-кол пунктуларын тайылбырлаан, агаардан чурук тырттырарын көскү черлеринде парлагылаан.

«Таймс» солун Н. А. Булганиннның чагаазын бүрүнү-биле парлаан. Солуннуң дипломаттыг хайгааракчызы «англи ДХМ-нин төлөөлекчизи Булганиннның чагаазын ам-даа тайылбырлаар аргазы чок болган деп чүвени демеглевишаан, ооң-биле даштыкы херектер министерствозунга ол чагааны үүлдүгзүнүп-даа, шүгүмчүлеп-даа уткуур апаар деп демеглөөн».

Н. А. Булганиннның чагаазы «чугаалажыышкыннарны чорударын азы чугаалажыышкыннарны бети дәәрге-ле угаангыр байдалдарга, кайы-кайызын хүндүлежиниң ёзузунга үргүлчүлөөрин күзеп турар кижиниң хөөнүн—ий-тавында хөөнүү» тодаргайлап турар деп хайгааракчы медеглөөн.

Хайгааракчының ооң ыңай бижәәни болза: «...Ол чагаа чогум утказы-биле алырга, Каттышкан Штаттарның саналдарының кошкак черлеринге дегген».

Чепсектиг күштериниң болгаш агаардан чурук тырттырар дугайында медәәлер солчурунуң дугайында Эйзенхауэрниң планын хүлөөвезиниң орнунга ол чагаа болза, көнчуг чөптүг айтып турар, чүл дәәрге, Каттышкан Штаттар бодунуң төлөөлекчизи Стассенниң аскын дамчыштыр чепсегленишкиннерни кызырар херек деп чугаалавайн, харын Эйзенхауэрниң планының артык күштүүн үргүлчү демеглеп келген болгай. Эйзенхауэрниң планы—ол дәәрге чепсегленишкиннерни дүжүрериниң айтырыының үгле чангыс талазы-дыр, ында әләән хөй тодаргай чепсектер бар, чижәәлөөрге, оларның әвилелчилерин каапкаш, үгле ийи күрүнелериниң аразынга шериг информациязын солчуру-биле кызыгаарлатынары четпес, информация үгле аная чепсегленишкиннерге әвес, харын атомнуг чепсекке база хамааржыр ужурлуг, агаардан чурук тырттырарда үгле Каттышкан Штаттарда әвес, харын бүгү делегейде америк базаларны база ол тырттырыышкынга киириштирер ужурлуг деп ам Булганин чогум утказы-биле харыылап турар-дыр.

Ынчаарга чагааның кол болгаш әң-не бүзүрелдиг пунктузу үүл дәәрге, Каттышкан Штаттар баштай Англияның болгаш Францияның саналдааны, а ооң соонда май 10-дагы совет саналларда Россияның саналдааны чепсектиг күштерни ниитизи-биле кызырар дугайында айтырыгның талазы-биле болунуң туружун ам-даа тодаргайы-биле илеретпәәнинге хамааржып турар; чепсегленишкиннерни дүжүрер талазы-биле КНО-нуң комиссиязының адакы комитединге чоокта чаа АКШ ол ыңдыг саналларга соңуургал чок болуп турар бодалды тургускан. Женева чөвүлел хуралының соонда ниитизи-биле ол саналларга чөпшәәрежири (оларның түннелинде Россияның, Кыдаттың болгаш Каттышкан Штаттарның чепсектиг күштери тус бүрүзүнде 1—1,5 миллион кижи, а Англияның болгаш Францияның чепсектиг күштери тус бүрүзүнде 650 муң кижи кылдыр санатынган турар ийик) база ядролуг чепсекти ажыглаарын хоругдаарының хуусааларынга хамааржыштыр дугуржул алыры дәәре ийик деп Булганин айтып турар. Англи-француз болгаш совет саналлар ядролуг чепсекти үзүткаары чепсектиң аная хевирлерин кызырары дөрттүн үш кезиинге боттанган турда әгелөөр ужурлуг деп чүвени барымдаалап турар».

ПАРИЖ. Фран Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң Лондондан дыңнатканын ёзугаар алырга, президент Эйзенхауэрге Н. А. Булганиннның чагаазы «бодунуң утказының-даа, хевириниң-даа талазы-биле Лондонда сеткил-сагышты хайныктырган».

Англияның даштыкы херектер министерствозу «бир даштыкы чазактың баштыңының өске чазактың баштыңынга» чоруткан чагаазын албан ёзузу-биле тайылбырлаарын ойталап турарын демеглевишаан, ынчалзажок англи найыслалдың ат-сураглыг бөлүктеринде чагааның өй-тавында болгаш угаангыр хөөнүн демеглеп турар деп корреспондент айыткан.

Францияның болгаш Англияның саналдааны база бо чылдың майда Совет Эвилелиниң хүлөөп алганы чепсектиг күштерниң болгаш чепсегленишкиннериң санын кызырар дугайында айтырыгга хамаарыштыр бодунуң алыс туружун Баттышкан Штаттарның амгы үеге чедир тодаргайлавазанының дугайында совет саналдың үндезилелдин демеглетиниң турар деп корреспондент бижәән.

ЛОНДОН. Улустар аразының өйү келген айтырыгларын улам ыңай чугаалажып көөрү-биле АКШ-тың президентизи Д. Эйзенхауэрге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннның чагаазының улуг ужур-дузалыын Лондоннуң вокресеньелерде үнер солуннары демеглеп турар.

«Санди таймс» солуннуң хайгааракчызының сөстери-биле алырга, «Булганиннның чагаазы тергиин эки тургустунганы-биле Каттышкан Штаттарның чепсегленишкиннерни дүжүрериниң бүгү планнарын «дөнүрар» болгаш Россия-биле шериг медәәлерин солчурунуң база кайы-кайызын ужар-чүүл-биле разведкалажырының дугайында Эйзенхауэрниң саналларын артыгар дәәр дугайындыышкыннарның ол фактызын илередип турар».

«Обсервер» солуннуң дипломаттыг хайгааракчызының бижәәни болза: «Булганиннның Эйзенхауэрге чагаазы-биле холбаштыр барыын талакы күрүнелер туруштарын әде көөрү әргежок чугула апарган, американнар чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында чугула айтырыгны өөп каап турарын Булганиннның чагаазында әәлдек, ынчалзажок быжыы-биле айтып турар деп чүвени Лондонда хүлөөп турар...»

«Инспекцияның америк планынга хамаарыштыр Булганиннның шүгүмчүлели Эйзенхауэрниң чаза черже дүжүп баткаш, инспекция дугайында болунуң саналларын чепсегленишкиннерни дүжүрериниң херек кырында программазы-биле холбаштырар кылдыр ону албадап шыдаар деп бодал-биле Лондонга үүлдүгзүнүүшкүн-биле уткаан» деп хайгааракчы бижәән.

ФРАНЦИЯ

ПАРИЖ. АКШ-тың президентизи Д. Эйзенхауэрге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннның чагаазынга хөй-хөй үнелелдер париж солуннарының арыннарында көстүп кәәп турар.

Н. А. Булганиннның чагаазы барыын талакы политиктиг бөлүктерде «аажок улуг соңуургалды» хайныктырган деп «Паризьен дибере» солун бижәән. «Дипломаттыг үндезилелдерни» барымдаа кылгаш, Франция, Англия болгаш АКШ удавас ол чагааны дугайты сүмележип әгелөөрлер» деп ол солун медеглөөн.

Барыын чүктүн политиктиг бөлүктериниң санал-оналын ёзугаар алырга Н. А. Булганиннның чагаазының кол сорулгазы болза, «улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын таарыштырарынче угланган чугаалажыышкыннарны дүргедири» болур деп «Энформасьон» солуннуң хайгааракчызы демеглөөн.

«Монд» солун Н. А. Булганиннның чагаазын тайылбырлавышаан, «ийи әң улуг күрүнелериниң туруштарын амдыызында чамдык бодалдар ангылап турар-дыр, ынчалзажок ол бодалдар ажып әртинмес деп ам чугаалап болбас» деп бижәән. Солуннуң сөстери-биле алырга, мурнунда чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында айтырыгның талазы-биле дугуржулганы бүзүрешпес чорук бергедеп турган, аная хамаарыштыр мурнунда кажан-даа дугуржулга чедип алдынып көрбәән. Ынчалзажок мурнундагы үелерге дөмейлөөрге амгы үеде байдал дыка өскерилген. Ам ол айтырыгның талазы-биле дугуржулга чедип алырының үндезинин бар деп идегеп болурунуң барымдаазы бар деп «Монд» солун медеглөөн.

ПОЛЬША

ВАРШАВА. АКШ-тың президентизи Д. Эйзенхауэрге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннның чагаазын Польшаның бүгү-ле төп солуннары бирги арыннарында парлагылаан. «Жице Варшавы» солун Н. А. Булганиннның чагаазын улуг әге-биле парлап, чепсегленишкиннерни дүжүрериниң чугула айтырыының талазы-биле дугуруштунган шиитпирлер хүлөөп алырын чиигедип турар ол чугула документиниң кайгамчык улуг ужур-дузазын онзалап демеглөөн.

РУМЫНИЯ

БУХАРЕСТ. АКШ-тың президентизи Д. Эйзенхауэрге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннның чагаазын бүгү солуннар парлагылаан. «Скынтейя» солуннуң ол документиниң тайылбырлавышаан бижәәни болза: чепсегленишкиннерни дүжүрериниң айтырыын таптаашкындан бурунгаар чылзыр дәәш Совет Эвилели чаа инициативаны илереткен. Совет күрүне ажылдакчыларынга характерлиг сеткилдиң ханызындан чаагай ёзу-биле тургустунган Н. А. Булганиннның чагаазы АКШ-тың президентизиниң саналдааны шериг информациязын солчурунуң айтырыынга-даа, агаардан чурук тырттырарының айтырыынга-даа онза чугула тодарадыгны киирип турар.

«Ромыниа либера» солун Н. А. Булганиннның чагаазы улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадыр талазы-биле чаа чедиишкиннерже орукту ажыдар деп Совет Эвилелиниң күзел-чүткүлүн көргүзүп турар дәәрзин онзалап демеглөөн.

БУХАРЕСТ. АКШ-тың президентизи Д. Эйзенхауэрге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннның чагаазын солуннар тайылбырлап үргүлчүлевишаан, чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында айтырытны чангыс черден буруңгаар чылзып болгу дег чугула принципиалдыг байдалдарны айтып турар ол документиниң бүгү делегейге улуг ужур-дузалыын демеглеп турар. Тайбыңга ынакшылдыг хөй-ниити Н. А. Булганиннның чагаазын чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында айтырыгны талазыбиле дугуржулга чедип алырынче угланган чаа базым кылдыр байыр чедирип турар деп «Абәрәрә патрией» солун бижәән.

Совет саналдар болза, туруп турар байдалды барымдалаат ол айтырыгның әң кол талаларын шиитпирлөөн салып турар. Совет Эвилелиниң чепсегленишкиннерни дүжүрериниң айтырыын шиитпирлөөрин чедип алыр дәәр күзел чүткүлү, ооң боттуг болгаш чаагай күзелдиг туружу—мырынай илдең. Совет Эвилели саналдар киирери-биле кызыгаарлатынмайн турар, ол дәәрге улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын улам ыңай кошкадырынга идиг берип турар әләән хөй чугула базымнарны шагда-ла кылган.

БОЛГАРИЯ

СОФИЯ. АКШ-тың президентизи Д. Эйзенхауэрге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннның чагаазының долу текстизин Болгарияның бүгү солуннары көскү черлеринде парлагылаан. Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын улам ыңай кошкадырынче болгаш улустар аразының кады ажылдажылгазын хөгжүдеринче угланган Совет Эвилелиниң чазааның ол чаа базымын тайылбырлавышаан, «Работническо дело» солуннуң мурнуку чүүлүнде бижәәни болза: ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы бүгү делегейге тайбыңның болгаш кады ажылдажылганың туруштарын быыкглаар болгаш калбартыр дәәш амгы үеде шиитпирлетинген турар ужурлуг әңне чугула айтырыгны көдүрүп үндүрген. Маргылдаалыг айтырыгларны тайбың арга-биле шиитпирлөөр дәәр Совет чазактың сеткилиниң ханызындан күзели каш удаа чыыткыландыр илереп көзүлгеп, Совет чазак ылаңгыя улустар аразының янзы-бүрү айтырыгларын шиитпирлөөр дугайында бодунуң бүгү саналдарынга боттуг болур чоруктуң үндезининге турган турар.

СОФИЯ. АКШ-тың президентизи Д. Эйзенхауэрге ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганиннның чагаазынче болгар парлалга улуг кичәәнгей салып үргүлчүлеп турар. Совет чазактың ол чугула документизинде миллион-миллион кижилериниң сагыш-сеткили илеретинген деп «Отечествен фронт» солун бижәән. Чөпсегленишкиннерни дүжүрер талазыбиле дугуруштунган шиитпирлер чедип алырынга идегел Женева чөвүлел хуралының соонда онза өскен. Ол идегел болза, чогум утказы-биле алырга Женева соонда улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын кошкадырының әң-не боттуг чүүлдериниң бирөзи болган дәәрзин ол солун айыткан. ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында айтырыг чангыс черге таптаашкындан бурунгаар чылган турар ужурлуг дәәрзинче кичәәнгейни әәлдирип турар. Чепсегленишкиннни дүжүрер дугайында айтырыгны шиитпирлөөрин улустар манап турар дәәрзин ол солун онзалап демеглөөн.

ВЕНГРИЯ

БУДАПЕШТ. Д. Эйзенхауэрге Н. А. Булганиннның чагаазын мурнуку чүүлүнде тайылбырлавышаан, «Сабад неп» солун ол чагаа улустар аразының онза чугула документизи болуп турар деп медеглөөн. Совет чазактың баштыңы чепсегленишкиннерни дүжүрер дугайында айтырыгны таптаашкындан бурунгаар чылзыр төлөөде боттуг үндезинни АКШ-тың президентизинге чагаазынга берген деп ол чүүлде чугаалап турар.

КНО-нуң Кол Ассамблеязынга Совет Эвилелиниң төлөөлекчизиниң киирген саналынга доктаагаш, ол солун тайбыңга ынакшылдыг улустар КНО-нуң Кол Ассамблеязы бүгү кижи төрелгетенге тайбың келир үени болгаш ыржым чаагай амыдыралды хандырып болгу дег ол онза чугула саналды хүлөөп алыр боор деп идеген турар дәәрзин ол солун онзалап демеглөөн.

(СЭТА).

ЧАЗАЛГА

Бо чылдың сентябрь 22-де үнген № 191 «Шын» солуннуң 4-кү арнында «Атомнуг энергияны тайбыңга болгаш депшилгеге бараан болдурар» деп чүүлдүң үшкү абцазының әгезин ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. А. Булганин конференцияже байырлыг чагаа чоруткан ... деп номчуур.

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң орлакчызының, иштики информация киргизиниң—3—88, харыысалгалыг секретарьның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдәә ажыл-агый киргизиниң 3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа киргизиниң база бухгалтериянның—3—65,

ТС—02647. Культура өргелелиниң типографиязы